

ŽIENSKI SVET

LETO XVII
A P R I L
1 9 3 9

Erna Muser: Matjaž, naš kralj / Ina Slokan: Sonce je zasijalo / A. H.: Tema na grobovih / Nikolaj Rajnov: Velika krotkost / Anica Černež: † Ivana Brlić-Mažuranić / Angela Vode: Kako živi naša kmečka žena / Anton Debeljak: Črnogorke v anekdotah / Katja Černe: Indija Koromandija / Erna Muser: Nekaj besed k našim ženskim strokovnim šolam / Umetnost / Javni dogodki, ki morajo zanimati tudi žene / Naše žene pri delu / Po ženskem svetu / Nove knjige / Priloge: Naš Dom, modna priloga in krojna pola

*Doma in na potovanju,
preden greš spat, vedno:*

Chlorodont zobna pasta

Spoštovana gospa!

Za pomlad si morate obnoviti svojo garderobo. Novi vzorci krasnih modnih barv že prihajajo na zalogo

Pridite pogledati in pomnite, da kupite pri nas za sê in za družino vse vrste tkanin vedno dobro in poceni

Manufaktura Novak / Ljubljana
Kongresni trg 15, pri Nunski cerkvi

*Redno plačevanje naročnine je
glavni pogoj za obstanek lista,
pa tudi za njegov razvoj!*

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjsko prilogo «Naš dom», modno prilogo in krojno polo z ročnimi deli znaša *din 64*—, polletna *din 33*—, četrtletna *din 17*—. Posamezna številka *din 6*—. Sam list s prilogo «Naš dom» ali same priloge *din 40*—, Za Italijo *Lit 24*—, posamezna številka *Lit 250*; za ostalo inozemstvo *din 85*—. Račun poštne hranilnice v Ljubljani štev. 14.004. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Tavčarjeva ulica 12/II. Telefon štev. 32-80. Izdaja Konzorcij Ženski Svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelanc.

Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, pošta Domžale. (Predstavnik Peter Veit, Vir.)

Matjaž, naš kralj

Erno Muser

Matjaž, naš kralj, izpod katere gore
presilna vojska tvoja prihajni,
iz stiske da v rešitev nam pomore,
izpod Triglava, Pece, kje leži?

Matjaž, naš kralj, kje mize kamenita,
ki spiš ob njej že brez števila let,
kje je votlina, hrepenenju skrta,
od koder se povrneš v nori svet?

Matjaž, naš kralj, in tvoja siva brada
kolikokrat prirastla je okrog?
Alenčica, kraljica naša mlada,
še spi in sanja pokraj tvojih nog?

Matjaž, naš kralj, prišli bi davno pote,
ne vemo pa, kod pelje pot in kam.
Brez tebe smo nebogljene sirote,
stoletja čakamo in ni te k nam.

Matjaž, naš kralj, tvoj ostri meč pravice
odmeril nam slovensko bo zemljo,
odmeril lačnim kruha, vsem rezniče
odstrl luč, zastrto zdaj z lažjo.

Skladovi težkih skal nekje treso se
Ne posmehuj vendar se, kralj Matjaž,
utegne razdrobiti se na kose
mogočni grad, ti z njim; naš up in spas.

Grmenje se oddaljeno polaga,
le vase se hluče se Matjaž,
po meču starem, zarjavelem sega,
da si odreže brade sivi kras.

*Predolga že se mu krog nog opleta,
Alenčico, kraljico, ščegeta:
spet rastla — nedorastla bo vsa leta,
dokler naš stok ne vzdrami ga iz sna.*

*Takole se naš kralj Matjaž prebuja,
grohoče se, obrije in že spi,
zaspan je, star in še se mu ponuja
zabavna misel, pa se nam smeji:*

*Pravice meč je le še slaba britev,
sami si, ljubčki, merite zemljo,
ne bosta stok, jokava vam molitev
resnice izprosila, kruha z njo.*

Sonce je zasijalo

In a Slokan

Tisto nedeljsko jutro so se pretrgale megle nenavadno zgodaj in sonce je zasijalo staremu Tršanu naravnost v obraz, da je nehote iztegnil roko in si z dlanjo zasenčil oči. Pogled mu je švignil preko polj, kjer je zelenela ozimina, in preko redko razsejanih hiš, ki so se kot preplašene kokoši tiščale rebri.

Pomlad bo, se je domislil, se široko prestopil in si potegnil klobuk niže na oči. Letos bo zgodnja, kakor vse kaže, je dalje razpredal misel. Prezgodnja. Saj sta komaj minila godova svete Neže in svetega Pavla in takšno toplo sonce. To ne bo dobro za letino. Drevje bo prezgodaj ozelenelo in potem pride zmrzal in bo vse uničila. To ni dobro ...

Sonce pa je sijalo tako toplo. Nekje v rogovilah stare hruške so se ščebetaje prepirali ščinkavci. V hiši je stara dekla ropotala z lonci. Od daljnje št. Jurjeve fare se je začelo zvonjenje.

Še bo lepo vreme, je ugotovil Tršan, sedel na klop pred hišo in iztrkal vivček. Nato ga je natlačil s tobakom in prižgal, nekajkrat globoko potegnil in se zamislil.

Da, pomlad. Kako hitro se zasučje leto, če človek malo pomisli: Kakor bi trenil, mine s svojo pomladjo, poletjem, jesenjo in zimo in potem se spet vse prične iznova. Pomlad, poletje, jesen, zima. To je življenje, ki ima za kmeta eno samo, večno enako in nespremenljivo vsebino: delo. Spet bo treba orati, sejati, pleti, kopati, žeti, kositi. Zemlja ničesar ne da sama. Z njo je treba živeti in trpeti, kakor je z njo živel in trpel Tršan. Koliko let? Deset, dvajset, trideset, štirideset, petdeset in še več let je oral, branal, kopal in sejal. Zdaj ne more več sam. Pretežka so postala leta. Zdaj orje njegove njive dlninar Lovrač in Lovračka seje. Tršan ju samo gleda in pri srcu mu je takrat vselej kakor jetniku, ki je uklenjen v sto centov težke verige. Kako nerodna sta Lovrač in Lovračka pri tem delu. Seveda, nista vajena takih širokih njiv. Tršan pa je bil pri tem opraviilu vselej tako ročen in spreten. Kó je stopal za plugom in oral v črno mastno prst svoje zemlje, se je zdel sam sebi kot mašnik, ki sme vzeti v roke samega ljubega Boga. Zadnja leta sta mu pri delu na polju pomagala Tona in Metka. Dobro je oral Tona, čeprav je bil samo hlapec, priden je bil in pošten in z živino je lepo ravnal. In Metka, kako rad jo je gledal Tršan, kadar je sejala. Njegova Metka. Kot lep nasmehljan angel je plavala med razori in zrnje ji je kar samo enakomerno pršelo z dlani. Nihče ni znal tako dobro sejati kakor Metka. Njegova Metka.

Misel se je pretrgala kakor struna, da je bolno odjeknilo v njegovem srcu. Zakašljaj je in pljunil in se za hip zastrmel v sonce, ki se mu je prešerno smejalo v obraz.

Metka. Njegova Metka.

Tri leta je bila stara, ko je zbolela za pljučnico in bi bila skoraj umrla. Kako sta takrat z materjo trepetala za njeno življenje. Sredi noči se je peljal v oddaljeno mesto po zdravnika. Najljubšega konja bi bil na tej vožnji skoraj uničil. Potem je ves dan preležal v hosti za hišo s puško ob sebi in čakal, kdaj bo zaslišal iz hiše ženini jok. Toda Metka je ozdravela. Potem je rasla, postajala je velika in pametna. Lase je imela črne, goste, očetove, oči modre, materine. Po materi je bila mehkosrčna, sanjava in razumna, po očetu odločna in pogumna. Ko je izpolnila dvanajstvo leto, je izgubila mater. Ostala sta sama. Tršan jo je učil ljubiti zemljo, kakor jo je ljubil sam. Metka je imela svoj vrtič in svoje rože, kmalu pa se je sama razcvela v najlepšo rožo. Tedaj je prišel od nekod iz hribov mlad tršat fant Tona in se pri njih vdinil za hlapca. Bil je pošten, spreten in delaven in Tršan ga je imel rad. Lepo so se razumeli in vsem je bilo dobro. Tona je delal na polju in odpravljaj živino, Metka je gospodinjala, pomagala na polju, pela in se smejala. Tršan pa je samo še ukazoval. Potem pa, no, potem . . . vse lepo in vse dobro se mora prej ali slej končati, tako je bilo, je in bo. Pri Tršanovih se je končalo tisti večer, ko je Tona stopil pred starega Tršana in ga brez ovinkov zaprosil: «Oča Tršan, z Metko se imava rada, dajte mi jo za ženo.»

Bilo je čudno, da starega pri teh besedah ni zadela kap. Večkrat je že mislil na to, da se bo morala Metka prej ali slej omožiti, toda da bi vzela ona, gruntarska hči, navadnega hlapca, to se mu je zdelo tako nemogoče, kakor da bi konja spremenil v telico. Da bi na njegovi zemlji, ki jo je leta in leta plemenil s svojim znojem in krvjo, gospodarili hlapci. Hlapci! Besen je nagnal hlapca in poklical Metko. Saj ni mogel verjeti, da bi se kaj takšnega moglo skuhati v njeni glavi. Metka pa je odločno priznala: «Tona imam rada. Dala sem mu besedo. On ali nihče drugi. Tršanova sem.»

Tršan je vzkipeł: «Potem nisi več moja hči. Poberi se s svojim hlapcem. On ali jaz. Izbiraj.» Metka se je odločila. Njo in Tono je vzela noč. Na njeni postelji je našel listek: «Oča, ne zamerite! Nisem mogla drugače. Tono imam tako rada. Dala sem mu besedo. Ne morem je prelomiti. Tršanova sem. Če bi me kdaj potrebovali, pridem.»

Tri dni je kakor pijan blodil po hosti in ustrelil vsako žival, ki mu je prišla pred oči. Sovražil je ves svet. Ustrelil bi bil sonce, če bi ga njegova krogla mogla doseči. Uničil in razstrelil bi bil ves svet, če bi bil mogel. Potem se je polagoma unesel. Vrnil se je in se zaprl v izbo. Nikomur ni odprl, niti župniku ne, ki je bil njegov stari, dobri prijatelj. Polagoma pa ga je minilo tudi to. Zdaj pa zdaj je celo drobno pomislil na Metko in iz teh misli je splahnel ves srd, samo onemogla bridkost je ostala. Tršanova sem, je napisala. Da. Tudi on se je oženil proti očetovi volji. Metka je Tršanova. Toda lahko bi bila drugače napravila. Se pogovorila. Saj je vedela, da jo ima rad. Ni ji bilo treba, osramotiti očeta pred vsemi.

Dnevi so minevali, minevali so tedni, meseci. Minilo je prvo leto, nato drugo in tretje. Metka je pisala iz mesta očetu za god in rojstni dan, razglednico z voščili in pozdravi in nič drugega. Prvo je Tršan raztrgal, ne da bi jo pogledal. Druge je kakor nevede pustil na mizi in stara dekla, ki mu je gospodinjala, jih je zateknila za podobo Matere božje. Na Tršanovini je bilo tako samotno. Nihče se ni več smejal in pel. Stara dekla je samo molila in godrnjala. Nihče ni Tršanu ob nedeljah več prebiral časnikov. Njegovo zemljo so obdelovali tuji ljudje brez ljubezni in spoštovanja.

Včasih, kadar mu je bilo presamotno, je oddrsal v Metkino kamrico in stopil k visoki, belo pogrnnjeni postelji. S koščenimi prsti je pogladil blazino, kakor je včasih, pred leti, ko je bila Metka še otrok, božal njeno glavico. In je zamrmral potihoma, kot bi se pogovarjal z njo: «Nisi prav napravila, Metka. Vse bi bilo lahko drugače. Samo pomeniti bi se bila morala, veš, pomeniti . . .»

«Oča, jest!» ga je poklicala dekla s praga.

Zganil se je, kot da se je pravkar prebudil, težko je vstal in odšel v hišo.

Iz skleda na mizi se je kadilo. Dekla pri mizi je zebraje molila, kakor da prede. Sedel je v kot pod Krizanega in se široko prekrizal. Potem je vzel žlico in zajel. Poskusil je in se namrdnil: »Spet si prismodila.« Ženska ga je ježno pogledala in virla žlico po mizi: »Pa si sami boljše kuhajte, če znate.« Potem sta molče zajemala. V izbi je bilo temno in svetniki so se dobrodušno smehljali s podob, ki so tesne druga ob drugi visele po stenah.

«Treba bo stopiti po Lovraca, da bo juri podrl tiste gabre v bregu, drugače nas bo pomlad prehitela», je rekel Tršan čez čas.

«Zdaj že ne bo utegnil. Se za dva tedna ima dela pri Mejacu. Lovračka sama mi je pravila», je rekla dekla nebrizno in zajemala dalje.

«Potem bomo morali pa naprositi Tonejca. Gabre je treba podreti takoj.»

«Mhm», je zagodinjala dekla, posirgala skledo, jo odnesla v sežo in trdo zaloputnila vrata za seboj.

«Gebre je treba podreti», je vrtal Tršan dalje v svojo misel. «Tudi plot bo treba popraviti in vreteno pri vošnjaku sedaj linje nagaja. Ta Lovrač, nič več se ne mora nanj zanesti. Hlapca bo moral najeti. Toda težko je dobiti pripravnega človeka. Če je ne krada, je pa lenuh ali pijarec. Da, če bi bil tukaj Tona, ta bi vse delo postoril v nekaj dneh. Dober delavec je bil Tona in Metka. Metka ni nikoli prismodila jedi. Tako dobro je znala kuhati. Sveda, saj se je izučila v županstvu. Dobra gospodinja je Metka. Metka, Tona. Kaj mi takrat napisala: Če me boste kdaj potrebovali, pridem.»

Metka, Tona.

Zajel je obraz v dlani in se ves predal mislim. Skozi okence se je prikradel droben sončni zarek in poredno obzdel na robu mize. Potem pa se je začel počasi, tiho, tiho blizati razmišljajočemu starecu. Vzpel se je po njegovi rami in se je ves topel ustavljal in njegovi osiveli glavi. V izbi je bilo tiho in temno in svetniki na podobah so dobrodušno zrla na razmišljajočega gospodarja in se smehljali.

Ves dan se je stari Tršan boril s ponosom in srečo, zvečer pa se je odločil. Vstal je, poiskal v skrinji knjigo, v katero je vpisaval račune, iztrgal iz nje prazen list in napisal nanj z okorno, nevajeno roko: «Ljuba Metka! Pomlad bo in jaz sem star. Zemlja in dom te potrebujeta. Pridi! Pridita oba. Tvoj oče.»

*

Sonce je sijalo toplo in veselo. Zemlja je čakala spočita in prespana človekovih rok in njegove ljubezni. Stari Tršan se je z vozom peljal na postajo. Praznje obločen, s klobukom po fantovsko pomaknjenim na levo uho je visoko zravnán sedel na vozu in preserno pokal z biczem.

«He, Tršan, kam pa ti? Skoraj bi človek dejal, da se pelješ po nevesto, ko se tako praznično držiš», so ga ogovarjali ljudje.

«Bo neka taksnega, bo», je odgovarjal starec in se smehljal.

Na postajo je prišel prezgodač. Vlaka še ni bilo. Tršan je nervozno hadil okrog konja, ga trepljal po vratu in mu prigovarjal: «Potrpi, Miško, še malo. Potem pride Metka. Ves, naša Metka pride.»

Vlak je privozil na postajo.

Starca je stisnilo v grlu. Če je ne bo? Pride. Tršanova je! je skoraj glasno prepričeval samega sebe. Togo zravnán je stal ob vozu in v napetem pričakovanju strmel v izstopajoče potnike.

Tista mlada žena in visoki šoki moč poleg nje! To sta onadva. Da, nihče drugi, kakor Metka in Tona. Kako se je Metka potegnila v teh tetih, kakor da bi bila zvasla. Morda je temu kriva njena mestna obleka. Njegova Metka. Otroka ima v naročju. Ynučka. Zdaj stojte tam in se ozirajo. Niso se opazili očeta. Ti treni, ki so kakor večnost. Najraje bi stekel tja in jih poklical. Toda Tršan je. Tršani niso bili nikoli otroci.

Se vedno stoji togo zravnán ob vozu in čaka. Njegovo srce vriska. Njegov obraz pa je miren, niti mišica ne trene v njem, le oči se veselo blešče. Zdaj ga je Metka zagledala. Z otrokom v naročju hiti k njemu. Smeje se. Joče.

«Oča! Oča! Moj ljubi oča!»

«Oca, oca»; nerodno posnema otrok mater.

V tem trenutku Tršan mčesar več ne vidi. Čudna megla mu je zastrla pogled. Da bi bile solze? Ne. Saj je vendar Tršan. Tršani ne jočejo. Premagal se bo. Z rokavom si potegne preko oči, potem pa krepko stisne roko hčeri in zetu in preprosto pravi:

«No, no, pa se vendar spet vidimo!»

Vsi se srečno smehljajo, visoko nad njimi se smeje sonce, veselo in brezskrbno kakor majhen, srečen otrok.

Saj je pomlad...

Tema na grobovih

Češko spisala A. H. — prev. Milka Martelanc

Ne, zares bi si Zdenka Navrátilova nikdar ne bila mislila, da se bo poročila in ne bo učiteljica. Oče, vdovec, jo je pripravljaj na to že iz otroških let. Ko je končno dobil mesto postajenčelnika skoro na meji, je Zdenka študirala nedaleč v mestu na učiteljsku. Učila se je sicer dobro, vendar se je še bolj veselila doma, kjer je z veliko ljubeznijo pomagala pri gospodinjstvu.

Po maturi je teta odšla od njih, ker ji baje ni prijal zrak. Zdenka je rada ostala doma, dokler ne bo dobila mesta, mest pa je itak primanjkovalo. In bila je čisto zadovoljna, ko je očetu teknil obed ali ko so jo znanci pohvalili, kako lepo obleko si je naredila. Na njihovi postaji je bilo vedno veselo. Poleti je bilo mnogo turistov, ki so prirejali zlete v bližnje gore, pozimi pa smučarjev, ki so imeli tu pripravna pobojja. V bližnji občini je bila lepa družba, kamor je zahajala Zdenka z očetom.

Nekoč je po počitnicah prišel v kraj nov učitelj, Jaroslav Dvořák, suh, visok, s žrnimi lasmi, ki so mu padali na čelo. Bil je dober družabnik in je prinesel v družbo novega življenja. Zbral je nekaj diletantov, sam je bil obenem režiser in junak. Gospod predsednik je sifliral in Zdenka je pomagala, kjer je le mogla.

Ko so priči igrali «Lucerno», je bil dogodek za vso okolico. Dvakrat so jo ponovili. V vsaj dvoranji ni nihče niti dihal, ko je mlinar — gosp. učitelj — govoril:

«... branil bom svojo pravico proti vsem in je ne odstopim nikdar, tudi če bi se pri tem zrušil...»

Razpete roke gospoda učitelja niso branile samo lipe na odru, branile so ves njihov kraj.

In ta trenutek je odločil Zdenkino usodo.

Tudi ona je hotela igrati in je bila srečna, ko je dobila malo vlogo dekletca v Samberkovi veseligrli.

Načila se jo je vzorno kakor v šoli zgodovine, poslušala režiserja, toda čim delj je gledala v njegove črne oči, tem bolj je čutila, da jo je strašno sram, ko je bilo treba priteči na oder in ga objeti. Tako je bilo to težko, da jo je gospod učitelj vedno karal in bil prav nezadovoljen z njo. Kaj bi bila dala, da bi jo bil pohvalil.

Ne, saj ni imel povoda za to. Zdenka je bila lepa, najlepša izmed vseh, toda — igrali res ni znala. Čutila je to tudi sama in po predstavi je žalostno spravljala svojo odersko obleko. Slišala je korake za seboj, ozrla se je, gospod učitelj je stal za njo.

«Zdenkica...»

«Vidite, vse sem pokvarila! Pa ne morem pomagati. Tako sem se trudila, da bi bili zadovoljni z menoj...»

«Zdenkica, saj ni nič na tem, saj ne vem, kako ste igrali. Vem samo eno: da vas imam rad...»

In tako ni Zdenkica ne igrala na odru, ne učila v šoli; gospodinjala je in je bila mirna in srečna. Toda naj je še tako dobro kuhala, njen mož je slabel in pokašljeval, oči so se mu vročično svetile — na belem robčku se je pokazala kri.

Bilo je žalostno v hribovski šoli. Gospoda učitelja ni zadržala niti brezmejna nega žene, niti ročice male hčerke. Boj je bil zaman; kmalu je zmagala smrt.

Zdenka in mala Zdenkica sta bili sami in sta se vrnila k dedku v malo vilo, ki si jo je kupil s pokojnino. V mamiči je zamrlo veselje do življenja in žalost ji ni več izginila iz oči. Božala je hčerko in vzdihovala: škoda, da te atek ni učakal... Hčerka je pa raje hodila z dedkom, ki je živel le zanjo, jo učil pesnice, ji pripovedoval povestice, in ji često pravil: «Ti si se vrgla po očetu, ti znaš vse kakor on. Ko zrasteš, boš razumela, zakaj je tako ljubil tiste kraje...»

Zdenkica je bila prelep otrok in ko jo je dedek ob nedeljah jemal s seboj v cerkev in na pokopališče, se je vsakdo ozrl za njo. Nosila sta šopke na grob in dedek je moral vedno znova pripovedovati o ateku. Spominjala se ga je največ s slik, ki jih je imela mamica zvezane s črnim trakom v krasno vezeni škatlici. Toda vedela je vse o očetu. Vedela je, da je bil v vojni v Rusiji, da se je tam boril za češko svobodo in da mu je prsi prestrelila avstrijska puška.

Vedno je ponavljala: «Avstrijska puška, kajne dedek...»

Vedela je, da je atek ljubil njihovo vas, da je ves ta kraj ljubil njega in se rad spominjal nanj. Vsakdo je obžaloval: «Škoda, da ga ni tu...» Vedela je, da je zdaj v nebesih, da gleda dol k njim. Veselila se je na vernih duš dan. Dedek ji je povedal, kako čakajo vse mrtve duše, da se na njihovem grobu zasveti lučka — pa najdejo pot domov in si pogledajo kraj, kjer so tako rade živele. Samo eno noč v letu jim je dovoljeno zapustiti nebesa in na žarkih spominov zleteti na zemljo. Zato je Zdenkica tako težko čakala vernih duš dan, da bi mogla prižgati lučko na atkovem grobu in tudi dosti svečk, da bi njihov žar segel visoko, visoko.

«Kajne, dedek, da jih očka vidi?»

Minila so leta, Zdenkica je rastle, postala je razumno dekletce. Letos je dobro vedela, da imata mamica in dedek veliko skrb in žalost, ki jima črta gube v obraz. Videla je, da se mnogo znancev seli iz vasi — — — toda oni se niso odpeljali. Zakaj in kam? Tu je njihova domovina, hišica in pokopališče — — — kam naj bi šli?

In tako so ostali. Več dni niso šli niti iz hiše, poslušali so radio, navijali ga samo na tiho. Verovali so, še vedno so verovali —

Nekega večera je Zdenkica stopila v sobo, kjer je ob šepetajočem radiu klečala mamica, na sklenjene roke pa so ji padale težke solze:

«Hvala ti, o Bog, da ni več živ! Samo da on ni živ.»

Že ni bilo nobenega upanja več, toda ostali so dalje — kam naj bi šli, ko je tu njihov dom!

Prišli so žalostni oktobrski dnevi, prišel je november. Na pokopališču so se zasvetile lučke. Tudi na vseh zapuščenih grobovih. Mamica in dedek sta se jih spomnila. Dan se je nagibal k večeru, v mali vili ni nikdo spregovoril. Dedek je ždel v svoji sobici, a mamica je s solzami močila stare slike ruskega redova in zdaj pa zdaj zašepetala — «k sreči, da tega ni dočakal, k sreči, da ne ve ničesar o tem» — — kakor da bi to bilo edina njena rešitev.

Zdenkica je zrla skozi okno; počasi se je mračilo, sence so padale s hribov. Kmalu bo tema, večer pred vernimi dušami. Moj Bog, na pokopališču pa gorijo lučke, žarè v temo kot mali svetilniki dušam mrtvih, katerim je nocoj dovoljeno priti na zemljo, kjer sveti lučka na njihovem grobu — — —

Kako tiho je vstala Zdenka; kako tiho je zbežala z doma, čez cesto, po stezi med vrtovi, navkreber k beli cerkvi. Kaj za to, če so vrata zaprta, tam zadaj je preskočila nizki zid. Kaj za to, če se spomeniki blešče kakor prikazni in križi grozeče štrlijo. Mora hiteti, nima česa, da bi se bala!

Kakor senca bega od groba do groba, ugaša lučke, svetilnike mrtvih. Sence velike ljubezni, velike žalosti.

Že je pri atkovem grobu — s težkimi solzami pogasi tu vse lučke. Ne, atek se ne sme vrniti po žarkih spominov v svojo vas, ne sme tega izvedeti — — —

Velika krotkost

Nikolaj Rajnov — prev. P. Hočvarjeva

Mirjam, ki je rodila in dojila Odrešenika. je imela neko noč takele sanje:

K njej je prišel Kristus v naročju angelskih trum, lesketajočih se v sijaju in pestrosti ter prepevajočih slavo Gospodu. Kakor da bi samo nebo prihajalo z Njim. Pod Kristusovimi nogami so se širile rajske poljane z razcvetelimi diamantnimi, korundovimi, topaznimi, rubinovimi in safirnimi cvetovi, s smaragdnimi lističi in s stebelci iz rdečih in belih koral. Po cvetovih, lističih in vejicah so se blesketali biseri kakor zgodnja rosa. Cvetje je pelo od radosti, da ga boža dotik Odrešenika.

Odrešenik se približa materi — nosijo ga angelska krila kakor svetli oblaki, ki se tope v žarkih ljubezni, blestečih iz Njegovega srca.

Ko pride velik bel oblak do Mirjame, se zasliši glas:

«K tebi grem, mati Moja, ker Me svet ne pozna. Vsi so Me zasramovali, iz Mojih dlani pa še plamti toplota tvojega materinskega poljuba. Vsi so se Mi rogali, na Mojem licu pa še drhti spomin na tvoja materinska ljubkovanja. Tudi ti nisi razumela, o mati — tudi ti nisi razumela, da sem Sin Božji... ali ne bodi žalostna zaradi tega: za katero mater ni njen sin Božji sin?»

Srce Mirjamino se je topilo v blaženosti, ko je slišala te krotke besede — in stegnila je roke, da bi objela svojega Sinu. A ko je stisnila roke, so se ji pripile h grudim in razumela je, da je objela svetel privid, podoba iz žarkov...

*

Žalost je prevzela mater.

In žalostno je rekla svojemu Sinu:

«Prekmalu si zapustil zemljo in pozemstvo, Sin moj. Prekmalu — predno se te je mogla mati razveseliti, si jo že zapustil. Samo si me pustil, Sin: da bodo tudi mene zasramovali Tvoji zasramovalci, da se bodo tudi meni rogali Tvoji zasmehovalci... Vrnj se na zemljo, prosim Te! Vrnj se na zemljo, kjer is zrastel ob težkih mukah materinih! Vse, kar si prinesel iz neba, si razdal drugim, za Svojo mater nisi določil ničesar... In celo to, kar sem Ti dala jaz, si odnesel s Seboj v nebo...»

Ko je mati izgovorila te besede, je videla, da so cvetice po nebesnih poljanah potemnele in trave posivele in žarki ugasnili.

V somraku se dvigne pred njo Sin, s telesom, ne kot privid. Nad žalostnim čelom se mu vdira v lobanjo trnjeven venec, po dlaneh mu zevajo krvave rane...

Tedaj je tiho spregovoril Mirjami neki glas — ni slišala, kdo je:

«Nesrečna mati, kaj si storila? Tvoje misli so pribile na križ Sina — in tvoje govorjenje ga je obsodilo na trpeke bolečine. Zakaj si izrekla te besede?»

*

Ni bil Jezusov ta glas.

Odrešenik je molčal in gledal Svojo mater. Nebesne poljane so popolnoma potemnele. Po njih so se še lesketale rosne kapljice, a ne kot biseri, le kot solze. Žareči oblaki, ki so zastirali obraz Odrešenikov, so postali težki, povsili so se in posivele. Toda glej — stegnili so roke, človeške roke, da objamejo Mater Odrešenikovo. In nebo je bilo krvavo ob zatonu in tam, kjer sta se nebo in zemlja spajala, so se v hipu dvignili trije križi, kakor bi bili zrastle iz zemlje...

V tem trenutku se je duša Matere Gospodove odprla kakor topel objem in napolnila jo je ljubezen: ljubezen in tuga.

In Mati je zopet zaslišala glas, ki ji je govoril prejšnje ledene besede.

Ta glas ji je govoril:

«Ti si rodila Sina in želiš, da bi Sin dal vse Svoje tebi. A On je Sebe vsega dal svetu: ne čudi se, če je prišlo nate malo!... Glej te tri križe, ki se temne na obzorju. Dva sta krvava, ker sta križa človeškega trpljenja; srednji pa je cvetoč in rože se vijejo

po njem. Ta križ je božji križ. Na njem počiva blaženstvo žrtve: tam ni ne muke ne trpljenja — samo velika krotkost.»

Mirjam se je prebudila. Pred očmi so se ji zableščala bela zagrinjala jeruzalemskega hrama, okrašenega za velikonočni praznik.

Čez nekaj dni bo Izrael praznoval svoje osvobojenje iz egiptovske sužnosti. Pod nebom se spreletavajo golobi, večna, daljnja pesem odmeva, poleg tempeljskih vrat zvenkeče orožje rimskih vojščakov, dekle in žene se vračajo od studenca z dolgimi vodonosi na rami.

Solnce je pravkar izšlo in po belih zidovih hiš padajo modrikaste sence zelenih palm, smokev in cipres.

En žena, ki se še ne more zavesti iz blažene omame, vidi množico, ki se vala v tempeljsko pridvorje. Sredi množice se dvigne Mož s krotkim licem in v beli obleki. Može in žene se zganejo in si pošepečejo, potem umolknejo, da bi slišali besede Učiteljeve.

Mirjam se zave, takoj spozna Oznanjevalca.

On pa govori:

«... Nebo in zemlja bosta prešla, moje besede pa bodo ostale. Kajti zemlja in nebo sta minljivi, besede krotkosti pa so večne. Resnično, resnično vam povem: ni večje ljubezni, kakor je ta — da razdaš svojo dušo drugim.»

Nikolaj Rajnov je najodličnejši zastopnik sodobne bolgarske književnosti. Minuli mesec je vsa bolgarska javnost svečano praznovala 25letnico njegovega kulturnega dela in 50letnico njegovega življenja. V tej dobi je obogatil bolgarsko književnost s celo skladanico umetniških tvorb: izdal je nad 30 zvezkov predelanih narodnih pripovedk, celo vrsto pripovednih spisov in pesmi ter več znanstvenih del, med temi ogromno »Zgodovino umetnosti« v 12 zvezkih, pa več prevodov iz svetovne književnosti. Nad 60 knjig v 25 letih!

Nikolaj Rajnov je profesor na Umetnostni akademiji v Sofiji, pa nadarjen slikar in priznan umetnostni kritik in esejist. Ob jubilejni proslavi je bila na akademiji razstava njegovih slik, saj zavzema Rajnov med bolgarskimi grafikami prvo mesto in je priznan tudi v tujini.

Velik sloves uživa tudi kot govornik, ki zna v poljudni besedi približati občinstvu največje mojstre svetovne umetnosti in mu z nazorno besedo predočiti globoka vprašanja iz najraznovrstnejših duhovnih panog. Z enako znanstveno natančnostjo in široko kul-

turno razgledanostjo so pisani tudi njegovi številni članki po časopisih.

Tega čudovito plodovitega pisatelja, znanstvenika in umetnika prištevajo Bolgari med svoje duhovne prvake. Njegove knjige so pradle v sleherni bolgarsko hišo, njegove misli veljajo kot vodilna načela, iz njegovih del izvajajo pravila za splošno umetnostno ustvarjanje, njegov jezik in slog postavljajo kot vzor bolgarskega književnega jezika.

Nikolaj Rajnov čigar življenje je posvečeno najvestnejšemu in najvstrajnejšemu delu in ki izda skoro vsako leto po nekaj knjig, je kot človek izredno skromen in nerad govori o sebi, o svojem delu, še manj o svojih uspehih. Njegova duševna delavnica je tiho svetišče, kjer najraje oživljajo in vstajajo zgodovinski in mistični liki kot nositelji onih večno veljavnih duhovnih in etičnih vrednot, ki bi morale prepajati tudi sedanje pojmovanje zasebnega in javnega življenja. — (Nekatera njegova dela: *Bogomilske legende, Sitomak Lazar, Večne pesnitve, Med puščino in življenjem, Razbite tipe, Dama, jako dama, Srčni ogenj, Knjige za carje, drama Bilo je nekdaj...*) Op. prev.

✱ Ivana Brlic-Mazuranić

Anica Černej

Dediščina velikega hrvatskega pesnika Ivana Mazuranića je oživela v duši njegove vnukinje Ivane Brlic-Mazuranićeve kot svet, ki je padla na rodovitna tla. Oživela je v duši žene in matere ter je sprostila v njej čudovito bogastvo ljubezni in razumevanja za otroka, izredno sposobnost vživljanja v otrokov svet in prelinjen pedagoški čut za pota, ki vodijo do «skritih kamrič» njegovega življenja in jili odpirajo dobri besedi na stezaj. Sprostila je v njej Mazuranićevo slovansko dušo ter jo je ob prirojenem daru opazanja in pripovedovanja in ob umetniški sili izraza izoblikovala v mladinsko pisateljico svetovnega pomena. Tako je potomka tvorca hrvatskega klasičnega epa Smrt-Smail-age-Čengića dala hrvatskemu narodu klasično mladinsko knjigo.

Ivana Brlic-Mazuranić, ki je ob zatoni lauskega leta zapustila otroke in vnuke in ljubljeni mladino svojega naroda, se je rodila leta 1874, kot otrok odličnega hrvatskega pravnika, pisatelja velike pravno-zgodovinske enciklopedije dr. Vladimira Mazuranića. Z osennajstimi leti se je poročila v znano in kulturno živo Brličevo rodbino v Brod na Savi, z dr. Vatroslavom Brlicem, narodnim poslancom in odvetaikom. V njegovem domu je torej spet našla kulturno razgibanje življenja, polno narodne in literarne tradicije.

Pripovedovati je začela kot mlada mati lastnim otrokom iz bogastva domušnije in poznavanja pravljичnih motivov med slovanskimi narodi. Javnosti je izročila prve povesti in pesmi leta 1903, v zbirki *Vredni in nevedni* (Valjani i nevaljani), leta 1905, pa v delu *Sola in počitnice* (Skola i praznici). Sledile so *Slike*, 12 pesniških slik mitološko-pravljичne vsebine, ki jo kažejo že v visokem vzponu literarne sile. Naslednje leto je izšla njena odlična povest *Čudne dogodbe vaječka Hlapića* (Čudnovate zgodbe šegrtu Hlapića, 1913, II. izd. 1921), v drugem vojnem letu pa klasične *Pravljice iz davnine* (Priče iz davnine, 1916), ki jih je leta 1920. Matrica Hrvatska drugič izdala. Sledila so še druga dela (*Knjiga omladine*, *Radosna majka* — *dobra pjestinja* itd.). Bela žena je izrgala svolasi umetnici v praviem pomenu

besede pero iz finih, v ljubezni in delu ovenelih rok.

Po čudovitih *Pravljicah iz davnine* poznajo Brlic-Mazuranićevo pač vsi slovanski in mnogi drugi narodi v Evropi, po njih jo je angleški kritik z vso upravičenostjo primerjal z najslavnejšim pravljicarjem sveta, z danskim pisateljem Andersenom. Motivi v pravljicah so novi, nenavadni, pristni slovanski duh veje iz njih, v vsaki besedi, v sleherni primeri in prisposobi živi slovanska duša, kakršna se je ohranila v narodni pesmi in pripovedki, v imenih, mitologiji in ustnem izročilu slovanskih narodov, v njihovih segah, navadah in vrazah: Domisljija v njih, čustvenost in mehkoča je naša slovanska. V pravljicah najdemo imena tajinstvenih sil, božanstev in junakov, ki so slovanska ljudstva verovala vanje; kraji, kjer se dogajajo pravljичni dogodki in čudezi, so povzeti starim spominom in imenom med slovanskimi narodi: Bjesomar, vladar hudobnih sil na zemlji, Mokoš, tajna moč nad močvirji, Svarožič, krasen mladenič sonca in luči, drobni in nagajivi hišni duhovi Domači, Zora, devojka, ki jadra v jutranjih urah v zlatom čolnu s srebrnimi vesli po morju, velikan Regoč, ki se ga omenjajo že stari dubrovniški pisatelji, Relja, junak hrvatske narodne pesmi, podoben samemu kraljeviču Marku, vile in morske deklice in druga pravljичna bitja nastopajo v pravljicah, ki se dogajajo na otoku Bujanu, kjer so si naši predniki zamišljali raj, na divji ruski planini Kitez, polni čudes in strahot, v starodavnem mestu Legnu iz hrvatske narodne pesmi itd. Vzgojni namen pravljic ni vsiljiv in prozoren tako, da bi odbijal otroka; vendar vseskozi vzgaja dobrota in plemenitost, ki zmagače nad zlobo in sovraštvom. Človek v svojem človeškem obnašanju in trpljenju je nad kraljevskim dostojanstvom stam, kajti «u pravojo nesreči i tuži i prosjakovo srce može carevu srcu biti drug...». Slóg pravljic je osebnó izrazit in resnično umetniški, jezik je izklesan in dognan, zelo plastičen in poln finih psiholoških prisposob.

Čudne dogodbe vaječka Hlapića je izredno posrečena povest za mladino, ki je v razvoju prerastla pravljичno dobo in si ob

prvi stvarni usmerjenosti v svet želi že bolj realističnih zgodb, vendar še polnih nenavadnih, pestrih dogodkov in junaških dejanj, izrednih doživljanj in spoznanj. Zavest stopnjevane moči in duševna podjetnost, ki zagradi mladino pred dobo zorenja, bo našla ob tej knjigi mnogo zdrave utешitve in radosti. Tisti znani želji deset, enajstletnih fantičev po tujih krajih, po pustolovskih potovanjih in iskanjih v svetu daje povest o vajenčku, ki je bil »majhen kot laket, vesel kot ptica, hraber kot kraljevič Marko, moder kot knjiga, a dober kot sonce« z zdravim poznavanjem otrokove duše in življenjskih težkoč marsikateri tihi nauk za življenje, umirjajoč v njih nemir hrepenenja in potrebo tveganja. V predgovoru k povesti o Hlapičevem romanu svetuje pisateljica malim čitateljem: »No, zato naj vendar nikdo ne pobegne od doma! Nikomur ni tako težko, kot je bilo Hlapiču pri mojstru Mrkonji, a bog si ga tudi vedi, če bi bil vsak deležen takšne sreče na poti kot Hlapič. Saj se hoste itak čudili, da se je zanj vse tako dobro končalo...«

Vse drage prijateljke otrokove mladosti pozna pisateljica, vsa skrita zanimanja in hrepenenja mlade, jedva se prebujajoče otrokove duše. Z vsemi je znala povezati in preplesti Hlapičevo življenje in potovanje. Z mojstrskim slikanjem dogodkov in z vedro šaljivostjo je znala nanizati v povest celo vrsto Hlapičevih izkušenj in spoznanj, ob katerih je na potu uspeval na zunaj in rastele znotraj. S fino psihologijo se dotika ob vsaki priliki Hlapičeve duše, ki je na tej poti zagledala resnico z resnico: «... kdor se tako smeji, se ne more takoj spet jeziti in namrgoditi...» «... Težko sta se ločila Hlapič in Gita od kmetov, ki sta jih vzljubila, kot da bi bila živela med njimi tri leta. To je bilo zato, ker sta z njima gasila požar. Tako je vedno, kadar preživijo ljudje skupno veliko nesrečo...» «... Hlapič se je

čudil, ker ni vedel, da se od trave in koruze lahko človek mnogo nauči in da je iz polja in livad prišla modrost v Hlapičeve šolske in v vse druge knjige...»

Hlapič je bil vesel in srečen otrok, v resnici vesel kot ptica na veji. Drugi vajenčki so se smejali njegovim žabjim zelenim hlačam in Hlapič jih ni nosil rad. Toda Hlapič je bil dobrovoljček! Kadar jih je moral obteči, je skakal in kvakal kot žaba, da je potlačil žalost v sebi in z zabavo izbil žalitve in šale drugim. Tudi dober je bil Hlapič, dober kot sonce. «Ako bi bili vsi ljudje tako dobri kot Hlapič, bi lahko bila čisto po dva človeka srečna z enim edinim parom čevljev...» Ni čuda, da je Hlapič končno našel srečo in radost, kot mu je otroško srce ob čitanju te svetle in lepe, prisično lepe mladinske povesti, ki jo je Tito Strozzi priredil tudi za oder, kar podzavestno želi. Res, malo je knjig za mladino v svetovni literaturi, ki bi nas prevzela s toliko toplino in čarom in s tako živim občutjem mladosti, kot nas prevzamejo Hlapičeve čudežne zgodbe in njegova mala, in vedra, vedno vesela in sončna, svetla podoba.

Umetnici Ivani Brlić-Mažuraničevi je dala domovina mnogo polnega in iskrenega priznanja. Tudi bratske slovanske duše so se ji odprle, ko je potrkala nanje. Veliki narodi so se v spoštovanju poklonili njenemu delu. Toda članstvo, ki ga je dala veliki pokojnici hrvatska Akademija znanosti in umetnosti, in prevodi njenih del v razne slovanske in druge evropske jezike, so bili vendar samo zunanji izrazi tega priznanja. Tišina in živa bolečina v srcih, s katero je spremljalo tisoče hrvatskih otrok plemenito pisateljico v njen zadnji dom, pa je bil prepričujoč izraz resničnega občutja in doživetja človeka, človeka, ki je bil bogat in je iz bogastva svojega življenja obdaroval tiste, ki jih je ljubil, bolj, kot morejo obdarovati vse minljive stvarne dobrine sveta.

Kako živi naša kmečka žena

Angela Vode

Saj vemo — preden bomo prebrali te vrste — kaj je bil in kaj je njen delež: napor in trpljenje, malo veselja, pa mnogo skrbi in gorja. In vendar gremo mirno mimo, ne da bi se ustavili in zamislili ob tistem življenju,

ki rodi in hrani narod, ki predstavlja temelje domovine. Prav zavoljo te važne naloge, ki jo ima med nami kmečka žena, se moramo pomuditi ob njej, ji pomagati, kolikor je v naših močeh, pa zahtevati skupaj z njo re-

šitev našega najbolj perečega vprašanja, to je kmečkega vprašanja, saj je v njegovem zboljšanju prihodnost nas vseh.

Zato pa je prva naša naloga, da ne gledamo na to življenje iz daljave in morda celo brezbrizno, marveč moramo pronikniti vanje z razumom in srcem. Saj je resnica, da nas je morda življenje odtujilo in oddaljilo od našega podeželja, da je njegova podoba, kakor nam jo često kažejo, navadno zelo daleč od resnice. Zato pa moramo tem bolj pozdraviti vsak poskus, ki nas uvaja v to vprašanje ter kaže tudi vzroke njegove žalostne podobe. Tak poskus — in priznati je treba, da zelo vsestranski — je knjiga Vinka Möderndorferja *«Slovenska vas na Dolenjskem»*.

Resnično, tako verne slike kmečkega življenja, kot smo ga zaslutili v tej knjigi, Slovenci doslej še nismo imeli. Da so vsi izsledki tako točni in vsestranski, je mogoče, ker se je pisatelj omejil le na eno občino, kjer je služboval kot učitelj, to je *Št. Jurij pcm Kumom*.

Vse slike, ki jih razgrinja pred nami, kažejo, zakaj je začel naš kmet «boj za staro pravdo» v preteklosti, zakaj mora ta boj nadaljevati v sedanjosti — tja do zmage v bodočnosti.

Vemo, da je bil naš kmet z zemljo vred last graščaka in cerkve in to po veliki večini; tako je bilo na primer v raziskovani občini samo 5 svobodnih kmetov, 40 je bilo cerkvenih tlačanov, 78 pa graščinskih.

Hlapčevanje in suženjstvo izmaliči človekov značaj; iz tega psihološkega dejstva si moramo tolmačiti marsikatero potezo našega človeka v preteklosti, a marsičesa tudi poznejši čas ni mogel zabrisati, saj nam je prinesel razmeroma le malo duhovne svobode. Pri kmečkem človeku posebej pa je mnoge navade in tudi lastnosti zakrivila nevednost, kar je znamenje, da se nihče ni prav zavzel za njegov resnični dvig, marveč ga je vsak, ki se mu je približal, le bolj ali manj izkoriščal. Pisatelj nam na 300 družin, ki jih je temeljito raziskal, kaže vse trdote in trpljenje kmečkega življenja, obljudovalne razmere, pa zdravstvene in prehranjevalne prilike, ter izpričuje, da naše kmečko ljudstvo res strada. Pa pokaže enega izmed vzrokov: na tako veliki posesti, kot jo je pisatelj preiskal, bi v Ameriki živelo 130 ljudi, na

Danskem 207, v Angliji 262, na Francoskem 430, v Romuniji 780, v Jugoslaviji 1003, v Sloveniji jih pa živi 1401. Med vzroki, ki povzročajo uboštvo, omenja pisatelj tudi zaostalost v obdelovanju zemlje: pomislimo, da ima ta občina še lesene pluge, medtem ko so marsikje že izginili železni in jih nadomeščajo traktorji! Poleg tega je pa slovenski kmet izgubil po svetovni vojni svoja prirodna tržišča: Trst in z njim morje, po katerem bi lahko izvažali naše pridelke, naše vino, les in živino. Zadnje poglavje nam pokaže, kako je naš kmet še danes izkoriščen, kako je prav on najbolj prizadet pri raznih trošarinah, davkih, industrijskih proizvodih itd. Ko se poglobljamo v to najbolj žalostno poglavje, moramo priti do spoznanja, kako nujno potrebna je rešitev kmečkega vprašanja.

Knjiga nam ne oblikuje lika kmečke žene posebej, marveč ga zajema vseskozi v celoto kmečkega življenja, v preteklosti, v sedanjem položaju, v gospodarstvu in kulturi. Le tu in tam sine iz te celotnosti s posebnim poudarkom v ospredje življenje kmečke žene in matere, kakor živi tam na Dolenjskem pod Kumom. Tu izvem, da je ta vas med onimi, ki dajejo narodu relativno največji naraščaj, saj pravi avtor: «Če bi bile vse občine v Sloveniji tako plodovite, bi se moralo izseljevanje Slovencev, ki je bilo doslej edino zdravilo naših oblastnikov, hudo pomnožiti. Slovenija pa bi še kljub temu imela običajni prirastek, kakor ga imajo drugi zapadnoevropski narodi». V občini je 30 družin z devetero otrok, ki so zaradi tega oproščene davka. Trideset družin, trideset mater z devetero otroki!

Ženska delovna sila je še enkrat cenejša kakor moška: dnevni dohodek moškega znaša 10 din, ženske pa 5 din na dan. S tem denarjem si morajo nabavljati obleko, hrano, kurivo in druge potrebščine. Kljub tem nizkim mézdam so stroški pri pridelovanju trikrat večji kakor vrednost pridelka. Spričo slabe preskrbe, ki so je deležni kmečki posli, zlasti ženski, je razumljivo, da si želi vsako dekle ustvariti s poroko lasten dom. Kakšna je možnost ženitve? Avtor pravi, da se je število porok po vojni najprej dvignilo in potem obstalo na nekoliko zvišanem predvojnem povprečju. Možnost poroke je pa nujno navezana na gospodarsko podlago prizadetih,

zato čaka trenutno v tej vasi 9% moških in 12% žensk *kljub zadostni starosti* na gospodarsko možnost, da bi si ustvarili dom in družino. Čeprav se rodi v tej vasi manj žensk kot moških (na 1000 deklic se rodi 1443 dečkov), imajo vendar ženske manj možnosti stopiti v zakon. Mladenec si mora pač poiskati dekle, da zmore ob prevzemu posestva bremena, ki mu jih nalaga slabo gospodarsko stanje, prepisnina, izplačilo dediščine in prevzitek. Zato si večkrat išče neveste med premožnejšimi dekleti sedanjih občin. Kljub tej konkurenci pa hčere bogatejših kmetov razmeroma hitro najdejo ženina.

Po poroki se ženi začne, ali bolj, nadaljuje trdo delo na grudi, temu se pridružijo še porodi in skrbi za otroke. Kako pa je tej ženi ob njeni najtežji uri? Mnogo žen rodi brez babiske pomoči, dasi je babica v občini. Žena nima niti pred porodom niti po tem primernega počitka in prekine dnevne posle samo za nekaj dni.

Spričo činiteljev, ki odločajo o možnosti zakona, je razumljivo, da se marsikateremu

dekletu primeri, da postane mati izven zakona. Da je usoda teh otrok in mater zelo bridka, priča število smrtnih primerov nezakonskih otrok v primeri z zakonskimi, do čim znaša umrljivost med prvimi 30%, jih umre med zakonskimi le 17,9%. Nezakonski otroci morajo zlasti v prvi mladosti občutiti, da so vsem na poti, pozneje pa boj za obstanek izenaci vse.

Se ena obremenilna postavka je, ki prizadené predvsem kmečko ženo in mater. To je preskrba preživetkarjev. Dovolj je znanih primerov, ko se začno prav zaradi tega prepri med starimi in mladimi in se prečesto končajo silno žalostno.

Tudi iz tele avtorjeve ugotovitve gleda zaskrbljeni obraz kmečke žene, kriči trpljenje matere: «Iz statistike življenjskih potrebščin šentjurske občine moremo ugotoviti, da imajo vse one družine, ki sestavljajo množico vasi nezadostno prehrano. Treba je torej nujno iskati izhoda iz tega položaja. Vidim ga edino v popolni preureditvi gospodarskega reda in ustvaritvi novega proizvodnega sistema.»

Črnogorke v anekdotah

Anton Debeljak

«Zabavna biblioteka» je 14. XII. 1931 objavila knjižarski seznam, v katerem so navedeni najljubši pisci zagrebških čitateľev: Dostojevski, Hamsun, Wilde, Gogolj, Zeromski, Kuprin, Loti, Glyn, Balzac od starejših izdaj; Verona, Haškov, «Svejk», Jack London od novejših. Med domačimi je na prvem mestu Micun Pavičević s svojimi zbirkami «Črnogorci u pričama i anekdotama».

Iz teh pripovedk izlušči lahko dosti potez, ki osvetljujejo narodno нравstvo, folkloro, filozofijo, estetiko, zgodovino, pravo, verstvo, itd. Osobito pa nas uči o «čojstvu i junaštvu». Značilno je — pravi Djuro Vilović — kako redko te zgodbiice omenjajo Boga in ženo. O teh dveh vprašanjih sinovi kršne Črne Gore v javnosti najraje molče. Vsakdo uravna po svoje račun ali odnos do njiju. Prava izjema na primer je Matanov nasvet v osmi knjigi Micunovih paberkov. Osemdesetletni starec govori pred smrtjo družini:

— Zeno in konja udari, kolikor moreš. Ne boj se, da jih ubiješ ali poškoduješ. Brata in vola pa čuvaj in pazi. Saj brat je brat, ako tudi sta se spila. On ti je zopet najbližji in najboljša opora. A vol je tvoj branilec, pa ga nikar biti, kadar jamc iz brazde stopat, marveč ga pogladi in mu prigovarjaj: «Ha, voliček, Bog ti pomogi!»

*

Pri vsem tem najdemo v vsakem izmed XV ali XXV snopicev krajše poglavje o ženi, da ne stejem na priliko posebnega zveščica «Črnogorke» 1930. Najgloblje se mi je vtisnil v spomin primer jalove soproge, ki prepusti svoje mesto drugi, da dobi mož naraščaja z njo, sama pa ostane v hiši in pomaga odgajati dete.

Navadno pa dajejo dekleta in starice zgled odločnosti in odkritosti. Tak je v 7. zvezku Marusičeva žena, o kateri se je raznesla popevka:

Bolja hjesa Marusića Mara
No četiri Jagoša serdara...

Tudi poslednja knjiga «Črnogorci», Zagreb 1938, prinaša nekaj gradiva o ženah, točno 16 naslovov, kajti «Skadarski pazar» spada pod naslednji oddelek. Med njimi se vam bo zdela ta ali ona drzna, tako «Zal za mladost». Umeli boste, zakaj je delo tiskane samo v 200 izvodih za znanstvene namene. Večino pa smete dati v roke komur koli. Tu nastopa Marica Gorova, porednica, ki je dala marsikomu to, česar ni iskal. Takisto se je spravila nad časnikarja Minica, ki je urejal «Cetinjski Vjesnik» in edino plankal tuje novine:

«Ali so te morali za ta posel poklicati kar iz Sumadije in ti dajati po štiri tisoč perperov na mesec? To delo bi mogel opravljati naš Jovo, ki česte pometa!»

Vzame mu škarje iz rok in jih vrže skozi okno.

Domiselnost in prisebnost Ilinka Djokine je izredna. Lješnani se že umikajo v boju izpred podgorijskih Turkov. Tedaj Ilinka zapali po vseh bližnjih vrhučih slamnate kupe in sovrag se razkropi, misleč, da tu prenočuje črnogorska vojska.

«Bolja bi Ilinkina slama, no čitava naša galama!»

Pristne Spartanke nas domisli Jovanova majka. Nje sin Jovan je pobegnil v gore, ko je vdrla na Cetinje avstrijska vojska. Koder je ljudstvo stokalo pod bičem novih gospodarjev, je pokala bomba in sikala Jovanova moškovka. Zaprl je pote in dohode osvajaškim četam. Toda najde se nebrat, črnogorec, nesrb, neslovan, nečlovek, ki gorskega hajduka izda in proda za petih 30 srebrnikov. Vsi ga poznajo, vendar njegovo ime ni vredno spomina. Jovana ženo na morišče. Šele na drugo salvo je omahnil in zaklopil orlovške oči, ki dotlej niso niti trenile.

K njemu pristopi mati Pavuša, s pipo v zobeh in brez najmanjše solze v očeh. S plectom mu pokrije prerešetane prsi in skazeno lice.

«Kdo ti je to, stara?» vprašajo krvniki.

«To mi je sin!»

«A zakaj ne jokaš za njim?»

«Kaj se bom jokala, pesjanski nejevernik, ko boste vi kakor psi crkali, a duša mojega Jovana bo carovala in ime se mu bo med ljudmi s častjo spominjalo.»

*

Indija Koromandija

Katja Černe

Ko takole prav previdno in počasi prevažáš svojo življenjsko samokolnico po dolini uboge reve, se včasih srečaš s čudovitimi dogodki in ustavljaš svoje vozilo ob čudnih postajah. Ni vedno samo sijaj, ki te znamni, da si ga ogledaš, — tvojo pozornost vzbudi lahko tudi manjša, bolj neznatna stvarzanimiva ne morda zaradi originalnosti, pač pa toliko bolj zaradi izredne redkosti; recimo antične vrednosti, ki ti vzbujajo kar največje spoštovanje.

Tako se izvagoniraš na postaji z napisom «Zlata Dezela». Ko se malo razgledaš po kolodvoru in hočeš skozi izhod na plano, glej — vsi so zbegani. Načelnik postaje ne ve ne kod ne kam in drugo uradniško osebo se je že šeststo k posvetu. Kajti tu ni običaj, da bi izstopali ženski potniki, in to še celo v kratkih krilih! A vlak je odpihal in — kaj sedaj? Ženske je ostalo. Pa se zmejnijo, da jo bodo zatajili. Pokličejo jo v

stran in ji dopovedo, da mora postati možka, če hoče v mesto, ker je tu že taka navada; če pa tega ne more, naj se vsaj po možko obleče, da ne bo nerodnosti zaradi kršenja narodnih postavk. Dajo ji hlače, suknjič, na glavo pa vojaško čelado, ker to koristi možganom, da bodo laže doumeli deveto čudo sveta. Pa še to ji zabičajo, naj govori z moškim organom, da ne bo prišlo na dan njihovo veleizdajstvo. Tako opremljena se odpravi zemljanka na pot.

Po široki beli cesti dospe v mesto. Ciprese obroblijo drevored, ki vodi mimo skladnih rebotičnih stavb do širokega trga. Sonce sicer ne greje do tal, ker ga zastira višina zgradb, a sreča in blagostanje, ki prav otipljivo diha iz vse okolice, ti v izdatni meri nadomeščata sončno toplino. Ni prahu, ni smradu in ne blata, ki smo ga tako vajeni z ljubljanskih ulic, marveč sama posebljena lepota in čistoča veje z vseh strani. S trga

pa te pozdravlja ogromen kip z dvignjeno desnico, tako da si vsa prevzeta in te radovednost žene naravnost v njegovo okrilje, da si ga pobliže ogledaš. In kaj vidiš! Skoraj bi rekel, da Michelangelov David ni nič v primeri s to izklesano moško lepoto. Pa poiščeš napis, ki naj ti pove, komu je namenjen ta spomenik. In čitaš: «V slavo moškemu geniju». Čigavemu? — Ker ženske nismo obdarjene ravno s preveliko porcijo bistrovidnosti, se tudi naša potnica zaman znoji na svoji krožni poti okoli spomenika, da bi odkrila kako ime. Pa si misli, da bi povprašala prvega, ki pride mimo. A glej — spet novost. Ti pasanti so za čudo samo moškega spola. Kaj, če ni dospela na goro Atos! Samo, da se ti ljudje ne zde niti pomenišeni niti prav posebno posvečeni, ampak čisto navadni grešni zemljani.

«Oprostite, gospod, veste mogoče, kje bi mogel dobiti kakega vodnika, ki bi mi razkazal mesto», ogovori starejšega gospoda obupana ženska reva, ki se s svojimi tičjimi možgani ne more in ne more sprijazniti s tem čudnim okoljem. Človek pa obstoji in je kakor nem. Njegove zenice so se zapčile v nos vpračujoče tako, da je zardela in ji je postalo sila mučno. Ponižno, kot se spodobi, je pobesila oči in čakala. Res je pričakala — moč je spregovoril:

«Čeprav ste tujec, sodim, da ste prave krvi in zato dobrodošli! Pravite, kje da bi našli vodnika. Če vam je prav, pa vam razkažem mesto kar sam. Veste, saj poznam tuje ljudi s suhimi žepi, tako, kot smo jih imeli nekdaj mi, ko so bili še časi kriz. Najbolje bo, če si ta izdatek za vodnika prihranite.»

«Ko so bili še časi kriz? Kaj pri vas ni več kriz?» se čudi nevedno ženšče.

«Saj sem vedel, da boste tako neumno izpraševali. Zato pa odprite oči in ušesa in strmeli boste nad čudisi dežele, kjer ste.

Kraj se imenuje Zlata Dežela, ker je to zadnja postojanka pred vstopom v raj. Tu vidite spomenik posvečen moškemu razumu, ki je iznašel vse modre uredbe. Težišče naše državne uprave je namreč v tem, da smo se rešili največje pokore sveta, to je Evinih grešnih hčera. Sicer imamo pri nas tudi ženske, samo da smejo iz hiš le ob določenih urah in seveda dostojno napravljene,

sicer se pa drže doma, rodijo otroke in kuhajo nam možem. Ne znajo niti čitati, niti pisati tako obupno kot pri vas, in ne vtikajo svojega nosu v našo veliko znanost — politiko. Zato pa so zelo srečne, da lahko skrbje za nas, vélike duhovne tvorce, in so res šele s to modro uredbo našle svoj pravi življenjski smoter in ideal. Naših čutov in nagonov ne izizvajo kar po cestah, uradih in lokalih tako brez sramu kot pri vas, temveč naše postrežejo s svojimi erotičnimi čari šele doma, ko se vsi utrujeni vrnemo z dela. Tudi pubertetnega spolnega problema ne poznamo več, kajti takoj, ko deček dozori v fanta, mu oče poišče ženo, to je po navadi okoli štirinajstih let, in zadrega je rešena.

Če greva malo dalje po cesti, vidite tu na levi naše duhovno žarišče — univerzo, tam dalje gledališče, ta razkošna palača je parlament, itd. Tu ob tej veliki vojašnici pa se mesto prav za prav konča, kajti tam zunaj na periferiji je samo še dvoje nepomembnih naselij, in sicer eno za neporočene ženske, stare nad 30 let, drugo pa za mestne brezposelne. Kot veste, je v današnjem času visokega stanja tehnike povsod na svetu nekaj ljudi odveč. No, in tako je odredila naša modra državna uprava, da je zaposlila samo fizično najbolj odporne može, da ti delajo razen zase še za vse brezposelne, hkrati pa za neporočene žene. Ti dve skupini sta pač svetu v silno breme in edini vzrok kriz.»

Ura je odbila deset. Na cesti so se pojavile čudovite mumije, vse v črno zavite, na dveh živih stojalih in kakor se je zdelo, z dvema živima držaloma, na katerih so bile obešene vreče in torbice. S tem pa je končana tudi bajna pripovedka o Indiji Koromandiji, kajti veseli smo, da smo se prebili do konca 27. strani prezanimive brošure z naslovom «Žena kao činovnik», ki jo je spisal Ran. V. Todorović v letu Gospodovem 1939. po Kristusu in izdal v jugoslovanski prestolnici, v Beogradu. Da boš, dragi čitatelj, razumel, na kakšnih osnovah je zgrajena gornja pripovedka, naj ti prevedem iz navedne brošure tele citate:

«Obilje, ki ga je povzročil stroj in ki ga povsod opažamo, potrjuje, da se nahajamo že pred rajskimi vrati» (str. 5). «In ravno zaradi onih (delavcev), ki jih (država) ne more namestiti, se mora potruditi, da za-

menja delavsko moč s strojno, ker ... delo delavca ne more prehraniti vojske nezaposlenih, a stroj more ... A interesi skupnosti zahtevajo, da vzame (država) močnejšo, bolj sposobno delovno moč, ker bo tak delavec skupnosti več dal» (str. 6). «V teh nesrečah žene (da boleha zaradi menstruacije, porodov in klimakterija polovico svojega življenja) vidi krščanska cerkev božjo kazen za njen prvi greh — smrtni in neodpustljivi greh, ki ga je napravila Eva, ko je zapeljala Adama ...» (str. 9). Dalje navaja avtor dokaze za ženino nerazsodnost na polnih štirih straneh (vsa brošura ima 27 strani). Nekaj primerov: «Neko žensko društvo je privedilo stega dne spominsko svečanost svojim umrlim članom in — koncert s plesom!» (stran 10). «Pri članu nekega oddelka v Beogradu je nekega dne doktorica tako razburila, da je ta mislil, da se je zgodil kak umor ali vsaj nevaren rop. Medtem pa je šlo samo za dvoje hlačk in dva 'kombinezona', ki jih je šnajderka' slabo sešila» (str. 10). V Lodzu na Poljskem «so bile tri žene istočasno zaljubljene v nekega boksarja in ker se nikakor niso mogle sporazumeti, kateri naj pripada ... so ga skupaj zavlekle v neko stanovanje in tam — ubile» (str. 11). In tako dalje, — primerov brez števila! Ker je žena zaradi «fiziološko-patoloških» pojavov polovico življenja bolnica, ne more biti odgovorna za svoja dejanja, kot je «nepreračunljiv» vsak bolnik. Zaradi svoje «menstrualne psihe» (str. 14) se ne more umsko koncentrirati. «... so učence 7. razreda, ki prištevajo k divjim zverem srake in vrane» (str. 14). «Zato se nam zdi popolnoma umešno mišljenje, da je treba dati ženskemu detetu toliko znanja iz kemije, da ve, kako zavre (voda) v loncu, a iz geografije toliko, da ve, kje je kaka soba ...» (str. 15). «Med

strasti ali, bolj točno povedano, človeške sladostrasti spada tudi njegovo spolno življenje» (str. 20). Zato ženske ne smejo motiti mož s svojimi pojavami pri njihovem delu, to je v uradih in podobno. Primeri na str. 20, 21. «Pred dvema letoma so neporočene žene začele akcijo, da bi jim država dajala penzije in, kot poročajo časopisi, so uspele, da se je za njihovo zahtevo zavzelo 150 poslancev. Na vsak način je tudi to bolje, kot da bi dopustili, da bi žena s svojim delom ovirala napredek» (str. 26). — «Sankcija za (samce, ki se ne oženijo do določene starosti) ... pa bi morala biti odvzem službe, a ne samski davek, ker je izkušnja pokazala, da ta davek ni prisilil ne- oženjenih, da bi celibat zamenjali z rodbino» (str. 26). «Razen tega bi bilo treba, po zgledu Italije in neke druge države, zabraniti vsemu osebju državnih in javnih ustanov, civilnih in vojaških, zakon z ženami vseh drugih ras» (str. 26). «Žena je zaveščenica za moža, da se odpočije na svoji poti v smrt» (str. 25). Poudarek trditvam daje še okoliščina, da je knjiga pisana v srbsčini in čitamo redno namesto «muškarca» «čovek» v nasprotju z žensko.

Ali ste pričakovali, g. Todorović, da bodo bralci vaših duhovičenj ocenjevali take krlatice kot resne, morda kot razpravo, ki temelji vsaj na enem dostojnem viru, in se niste šalili, ko ste zapisali, da se bo celo 99% prebivalcev naše širne domovine strinjalo z njimi? Če tako mislite, gospod svetnik v pokoju, vam svetujem, da prečitate svojo 27 strani dolgo razpravo še enkrat, in uvideli boste, da je na celi stvari resno, in to zelo resno, edino le dejstvo, da jo je spisal bivši svetnik finančnega (!) ministrstva in da se brošura prodaja po nenavadno nizki ceni, po din 6.—.

Nekaj besed k našim ženskim strokovnim šolam

Erna Muser

Jugoslovenska ženska zveza se je bila lansk leto odločila, da bo na obnem zboru, ki je bil potem v novembru 1938., razpravljala v prvi vrsti o ženskih strokovnih šolah. In tako se je moral tudi slovenski del Jugoslovanske ženske zveze ozreti po svojih podobnih šolah. Pogled ni bil razveseljiv. Izkazalo se je, da smo po vojni dobili še šolo za za-

ščitne sestre, ki pa sprejema novinke samo vsako tretje leto, dočim jih sprejema zagrebška vsako drugo in beogradska vsako leto. Doslej je končalo to šolo okrog 160 deklet, od katerih pa je le polovica približno zaposlena v Sloveniji. Vse to kljub temu, da imamo zakon o zdravstvenih občinah in da bi se dalo in moralo še toliko napraviti na

polju našega zdravstvenega skrbstva. Dalje se je pod imenom Zavoda za žensko domačo obrt po vojni osamosvojila šola za čipkarstvo, ki pa svojega namena, podpiranja našega domačega čipkarstva, posebno zadnji čas zaradi prevelike carine na predmete, ki so za izdelovanje čipk potrebni, potem zaradi prevelikih pristojbin, ki si jih v prometu z inozemstvom zaračunava Narodna banka, ne more zadovoljivo izpolnjevati. S tem državnim zavodom za ženski domači obrt in njegovimi čipkarskimi podružnicami, kot bi mogli nazvati čipkarske šole izven Ljubljane, izkazuje številni letopis (Statistički godišnjak) za leto 1639. 11 ženskih obrtnih šol. V vsej državi pa je bilo v šolskem letu 1935/36. 242 ženskih obrtnih šol in ženskih strokovnih učiteljskih, med temi 52 državnih ženskih obrtnih šol. Od teh dvainpetdesetih državnih ženskih obrtnih šol moremo za Slovenijo odsteti eno samo, državno žensko obrtno šolo, pridruženo tehnični srednji šoli v Ljubljani.

Ta ženska obrtna šola ima tri oddelke, za krojenje in šivanje oblek, za krojenje in šivanje perila in za vezenje. Po zakonu pa bi lahko imela še oddelke za izdelovanje ženskih klobakov, steznikov, umetnih cvetlic, strojno pletenje in preprogarstvo. So pa dekleta tudi na moški obrtni šoli, na kiparskem in rezbarskem, keramičnem in graverskem oddelku. Seveda v prav majhnem številu, ena do tri, prav tako kot na sami srednji tehnični šoli, na arhitektonskem in elektrotehničnem oddelku. Vzrok malemu številu deklet na teh oddelkih je predvsem pomanjkanje prostora in torej odklanjanje na korist moškim prosilec. Za izpopolnitev in osamosvojitev v nekaterih moških obrtnih je tu še delovodska šola, ki bi se morala podobna ustanoviti tudi za ženske obrti, da bi se na ta način dekleta obvarovala vseh nagajanj in nasprotovanj s strani mojstric. Če si še predotrimo, da se sprejme v vsak oddelk, in oddelki so trije, ženske obrtne šole vsako leto le približno po 24 učenk, da sporednic ni, da je taka ženska obrtna šola samo v Ljubljani in nikjer drugje v Sloveniji in da še ta ni samostojen zavod in ne v ženskih rokah, potem mislim, so naše potrebe in zahteve jasne. Ne še povsem. Za izobrazbo učiteljskega naraščaja ženskimi

obrnimi šolami imamo v državi dve učiteljski, ženski strokovni učiteljski v Zagrebu in Beogradu, kjer sprejemajo prosilke z nižjo srednjo ali meščansko šolo, nočejo pa sprejemati deklet, ki so končale našo žensko obrtno šolo v kak višji razred, v največ primerih jih sploh ne sprejemajo, ne v ta in ne v oni razred. Dokler pa v Sloveniji takega ženskega strokovnega učiteljskega nimamo, bi moralo biti na razpolago na teh učiteljskih v Zagrebu in Beogradu neko določeno število mest našim dekletom, določiti bi se moralo tudi, v kateri višji razred morejo stopiti dekleta, ki so končala našo obrtno šolo, seveda če so prej dokončala tudi nižjo srednjo ali meščansko šolo. Prav to pa je tisto, se zdi, česar izven Slovenije ne morejo razumeti. V Srbiji na primer prihajajo dekleta v obrtne šole naravnost iz osnovne šole, za našo obrtno šolo sta predpisana dva razreda srednje ali meščanske šole, ker pa je vedno dovolj prosilk z dovršeno nižjo srednjo ali meščansko šolo in ker je prostor omejen, se seveda sprejemajo po veliki večini le dekleta s takšno predizobrazbo. Za dekleta, ki se posvečajo tej ali oni obrti izven obrtne šole, pri mojstricah, imamo obrtno nadaljevalne šole, o katerih bi se dalo na kratko mnogo povedati z besedami, da so z moško obrtno mladino vred del bodočega odraslega našega naroda, za katerega se najmanj brigamo. Za kmečko mladino morda nič bolj. Celo toliko ne, da bi jim iz golih narodnostnih razlogov ustanavljali obrtne šole po krajih, kjer prihajajo v uk k nemškutarskim mojstrom in mojstricam in se nam odtujejo, kot v Mariboru, kjer je samo nekaka pol banovinska, pol obrtna, pol gospodinjstva ženska šola Vesna, in drugod. Zelo veliko število deklet pa se že kmalu po končani osnovni šoli udinja raznim meščanskim gospodinjstvom, za te pa ni potem nobene šole več. In prav za te, ki tako pogosto odhajajo v oddaljene in nevarne kraje države in čez mejo, bi bila nujno potrebna obvezna nadaljevalna šola v času, ko bi že bile zaposlene kot hišne pomočnice. Gospodinske šole, žal, v veliki večini služijo le tistim, ki zmorejo visoke šolnine, takih, ki bi učile brezplačno, umno gospodinjiti zlasti naša kmečka dekleta, ni, kajti umno gospodinjstvo ni mešanje raznih močnatih jedi, ampak priprava

ljanje okusne hrane iz domačih pridelkov in še drugega mnogo. Seveda bi tudi take šole za povzdigo blagostanja in kulturne ravni brez drugačne pomoči še tudi mnogo ne koristile.

Marsičesa nam je še treba, toda odkod naj pričakujemo izboljšanje našega ženskega solstva. Saj nam zapirajo še pot na učiteljska.

*

Umetnost

Mariborsko gledališče — Ivan Cankar — Misli ob dvajsetletnici

Zdelo se je, da smo že zaključili dolgo vrsto proslav ob dvajsetletnici Jugoslavije. Ostala pa nam je še ena, ki nam je pri srcu in ji priznavamo važnost kakor le kateri drugi. — to je praznik našega slovenskega gledališča.

Maribor, mesto ob meji, ki je leta 1918, še nehogljeno in pustó zazrivo v novo rast, občuti ta praznik s podvojeno silo. Res se je slovenska kultura v njeni razcvetela, toda zadnja leta čutimo vedno bolj, da se tko tenke, toda čvrste nitke med našim tujim življenjem in sosedom tam onstran.

Katera sila je močna dovolj, da se more zmagovito zoperstaviti tuji propagandi?

Razen dobrih sol, knjižnice, predavanja, razstave, umetniška, pevska, narodno-obrambna in druga društva, a med prvimi v vrsti naše gledališče, ki nudi občinstvu umetniški užitek in ga istočasno šola za življenje, ki ga spoznava povišanega in poglobljenega in to vse v njegovi živi, slovenski besedi. Kako se nam danes zdi smešen strah, da bi jim ubil gledališče. Tudi, tolikokrat puhli film! In tudi takrat ne, ko je dober!

Mariborsko gledališče je od prvih začetkov spoznalo svoje pravo poslanstvo in začelo je sprejemati z odprtimi vrati mlade slovenske dramatike, da so poizkušali svoje sile na njegovih deskah. Saj je imelo v teh letih okrog dvajset dramskih krstnih predstav in marsikatero teh del so šele za Mariborom igrali drugod. Izvirno slovensko delo je imelo vedno prednost pred tujim. Čas bo pokazal, koliko teh del bo zmoglo kljubovati časovnemu razvoju.

Eden naših dramatikov pa je, ki s časom le pridobiva na moči in mu je mariborsko gledališče od nekdaj posvečalo največje skrb. Dvajset let po prvi predstavi v jugoslovanskem Mariboru (bil je to Jurčičev «Tugomer», dne 27. sept. 1919) in dvajset po smrti svojega tvorca hodijo letos njegovi liki iz «Kralja na Betajnovi» in «Hlapcev» preko

odra in so bolj živi in resničnej in pretresljivi kakor kdaj poprej.

Ze ko je v Mariboru delovalo leta 1909, ustanovljeno Dramatično društvo, ki je imelo vsaj dve, če ne tri predstave mesečno v Narodnem domu, a so gostovali tudi v drugih mestih in trgih, so prvič igrali Cankarjevo «Pohujšanje v dolini šentflorjanski» člani ljubljanske drame kot gostje.

Tedaj je Cankar še živel in njegovi sodobniki niso mogli razumeti njegove veličine. Šele v mladi Jugoslaviji so se Slovenci oklenili svojega genija in odslej je skoro ni sezone brez vsaj enega njegovih del. Pod Nučičevim upravištvom leta 1919, so igrali «Kralja na Betajnovi», naslednjo sezono kar tri dela («Hlapce», «Kralja na Betajnovi» in «Pohujšanje v dolini šentflorjanski») pod Bratinovim upravištvom. V sezoni 1921/22 spet tri dela («Za narodov blagor», «Hlapca Jerneja» in «Jakoba Rudo»). Nato prav vsa, ko sezono po eno delo, razen sezon 27/28, 30/31, 35/36 in 37/38.

Največkrat so igrali «Kralja na Betajnovi», in sicer v petih sezonah, «Hlapce» v štirih sezonah, «Pohujšanje v dolini šentflorjanski» in «Za narodov blagor» v treh sezonah, «Hlapca Jerneja in njegovo pravico» v dveh sezonah, «Jakoba Rudo» pa v eni sezoni. «Lepo Vido» so igrali že leta 1922, srednjegolci, kar so pozneje še poizkusili, na primer leta 1938.

Naš Cankar!

Dvakrat dvajset let je minilo, odkar si prvič razburil slovensko javnost! In še vedno skromno zdijo Klanci revežev in potepuhov, še vedno se kosajo bogate Betajrove.

Se vedno dolina šentflorjanska svetohlinško obrača oči in se skriva pri vinu hibeta nizkotni kvanti.

Se vedno kličejo ljudje «Živel naš narod» in se jim oči iskre po poslanskem stolcu.

Se vedno hodijo mladi uporniki po njej in jim je hrbtenica premehka, da bi je ne upognili prezgodaj.

Res je dolina šentflorjanska vsa naša in vendar ni samo naša: kaj ni naposled ves svet taka dolina, kjer se bohota plevel najnižjih, najpodlejših strasti in hrepenijo mlade duše k svetli Lepoti?

Vseeno nas v srcu boli, da je minilo toliko let in se je tako malo spremenila zaslepljena dolina, in prijemlje nas, da bi utrujeno sklonili glave.

Toda ne! Vse le ni ostalo enako. Kaj nismo ob pozni uri zagledali v Cankarjevih delih svojega obraza, se zgrozili in naposled spregledali? Kaj ni naša goreča ljubezen do Cankarja spoznanje in pot navzgor?

Vsaj eno se je zgodilo: zmagalo je hrepenenje po lepi Vidi. V Cankarjevem imenu sta si podala roke dva slovenska hrama umetnosti: mariborsko in ljubljansko gledališče.

Doživeli smo dva večera, ko je visoko zaplaval zanos, ko smo mislili, da je že davno ugasnil v nas sredi vsakdanjih, morečih nas skrbi, a ga podobnega nismo doživeli ob nobeni drugi teh tolikih proslav.

Dvoje mest: eno čustvo, ena misel, en jezik in ena kultura, ena sama!

Tako veliko, doživljeno spoznanje pa nam je najsvetejši porok, da se je naša miselnost spremenila in se hočemo brez lažnivega besedičenja lotiti problemov, ki so naši in občloveški, čeprav bi poti do rešitve bile še tako težke in daljne.

Da bi se le prekmalu ne potopili spet v meglo ravnodušja in pozabili na svete obljube!

Maribor ne sme več pogrešati Ljubljane, pa tudi Ljubljana ne Maribora. Iz medsebojnega spoznavanja in spoštovanja bo morda postalo jasno, da mnogokaj manjka mariborskemu gledališču: izdatne, delu in pomenu primerne subvencije in novo gledališko poslopje, ki bo tudi na zunaj dostojno predstavljalo njegovo vlogo, da nas ne bo več pred tujci sram. Umetniški klub je ustanovil poseben odsek, ki si je nadel nalogo, da se kmalu preseli gledališče iz sive, trhle hiše v nov, lepši in prostranejši dom.

To naj bo hram, ki naj z njegovega odra še dalje zmagovito poje zvonka in bogata Cankarjeva beseda in ji prisluhnejo vsi: kakor doslej mladina, ki s stojišča vstvarja

toplo vzdušje gorečnosti in vere v bodočnost, kakor doslej vztrajni predstavniki srednjih slojev, ki v rastoči ljubezni mesec za mescem odtrgujejo od svojih skromnih premikov, da plačujejo abonentske obroke in s tem zanesljivo omogočajo mačehovsko subvencioniranemu gledališču trden obstoj, in kakor doslej premožnejši ljubitelji našega gledališča. Toda odpro pa se naj vrata tudi vsem tistim tisočem delavcev iz predmestij, ki iz raznih vzrokov nikoli ali prereditko najdejo pot vanj in so prav oni tisti sloj, ki je najbolj prepuščen tujim vplivom, odpro naj se tudi kmečkemu prebivalstvu, vsaj okoliškemu, ki le od daleč in zavistno spremlja delo našega gledališča.

Morda nas bo še večkrat zbolelo, da je minilo dvakrat dvajset in še več let in da zmagujeta v življenju še vedno nasilje in zločin. In nestrpni postanemo. Nič za to. Res zmaguje Kantor, toda veš li, kakšen konec ga čaka? In ali ni ravno Cankar tisti, ki je prerokoval Veliki dan?

Naše spoznanje in naš odpor do lastne grdobe je moč, ki bo novemu, velikemu času pripravilo pot. In gledališče je, ki najnazorneje vstvarja like našega velikega umetnika in človeka Ivana Cankarja.

Milica Š. Ostrovska

Bolgarski umetnik razstavlja pri nas. V Jakopičevem paviljonu je bila koncem meseca marca otvorjena razstava bolgarskega slikarja *Pavla Francalijskega*. Umetnik je pri nas že znan izza svoje razstave l. 1937. Po tej razstavi se je mudil delj časa na Gorenjskem, kjer je slikal naše planine in kasneje razstavil te slike v svoji domovini. Gosp. Francalijski je za časa svojega bivanja na Gorenjskem opazoval življenje naše kmečke žene, o kateri je kasneje priredil več predavanj v Plovdivu in njegovi okolici. — Razstava obsega okrog 50 akvarelov, po večini zimskih planinskih pokrajin in bolgarske vasi v snegu, ki ga umetnik upodablja s posebno ljubeznijo. Zaradi subtilnosti v izrazu bodo akvareli ugajali zlasti ženam. — Ker je bila razstava otvorjena prav ob zaključku našega lista, ne moremo objaviti strokovne kritike. Zato naj služijo te vrstice le kot toplo priporočilo za obisk razstave.

Javni dogodki, ki morajo zanimati tudi žene

Na tujem.

Golgota češkega naroda. 15. marca 1939. je zasedla nemška vojska vso Češko in Moravsko. Ta dan pomenja konec samostojne češkoslovaške države.

Kako in zakaj se je to zgodilo?

Po monakovski konferenci je utrpela Češkoslovaška republika, kakor se spominjamo, velike izgube svojega ozemlja. Saj so vzeli Nemci, Poljaki in Madžari tudi pokrajine s popolnoma češkim prebivalstvom. Država se je pa morala tudi glede notranje — ne samo zunanje politike — popolnoma preusmeriti, kajti zavoljo velikih gospodarskih izgub in zavoljo izdajstva zaveznic Francije in Anglije je postala šibka in odvisna od svoje nadmočne sosedo Nemčije, kateri se je morala popolnoma prilagoditi. Nova češkoslovaška vlada z dr. Hacho na čelu je sicer skušala čim bolj ugoditi nemškim zahtevam, ki pa so postajale vedno večje ter so silno posegale v samostojnost češkega naroda, ki se je, vajen samostojnosti, le s težavo prilagajal. Osrednja vlada nove, federativno urejene države je imela težave zlasti z dveh strani: na eni strani je rasla napetost med nemškim in češkim prebivalstvom, ki so jo umetno netili, na drugi strani so pa povzročali velike skrbi Slovaki, ki so v veliki meri krivi propasti te cvetoče države.

Propaganda za odcepitev Slovaške od skupne države se je pojavljala že vseskozi ter je imela zaslonbo v močni struji tako imenovane garde patra Hlinke, v veliki meri pa je bila podprta iz tujine. Saj se še spominjamo, kako je že septembra mesca lanskega leta vsak dan ponavljala dunajska radijska postaja, da so največji sovražniki Slovakov Čehi, najboljši in edini prijatelji pa Nemci. Ko je dne 18. januarja letošnjega leta podal predsednik avtonomne slovaške vlade, katoliški duhovnik *dr. Tiso* prvo deklaracijo slovaške vlade, je vzbudilo največjo pozornost dejstvo, da se v tem proglasu skupna država sploh ni omenjala, temveč je bilo v njem govora samo o *slovaški državi*.

Neposreden povod, ki je ustvaril nepremostljiv prepad med osrednjo praško ter pokrajinsko slovaško vlado, je pa dal proračun obeh vlad. Slovaška vlada se je zaradi finančnih težav obrnila po pomoč v Prago.

Ta pa je za svojo pomoč zahtevala *jamstvo slovaške vlade o spoštovanju ustavnega zakona*.

Med tem časom se je pa s podvojeno silo širila propaganda za odcepitev Slovaške od skupne države ter smo slišali tudi že o spopadih Hlinkove garde s češkoslovaško vojsko. Vse to je povzročilo, da je zavzemal spor med Prago in Bratislavo vedno večji obseg. Tako je prišlo do tega, da je bila v sporazumu z nekaterimi slovaškimi voditelji, ki so bili za skupo državo, *odstavljena Tisova vlada* dne 10. marca ter imenovana nova vlada z ministrom Sidorjem, ki je bil vodja Hlinkove garde. *Tedaj pa se je Tiso odpeljal v Berlin po pomoč k Hitlerju*. To je njegova zgodovinska krivda pred vsem slovanskim svetom. Na pritisk Berlina je bila dne 14. marca seja deželnega zbora, ki je razglasil *neodvisnost Slovaške* z monsignorjem Tiso na čelu. Isti dan je razglasil monsignor *Vološin neodvisnost Podkarpatske Rusije*, obenem pa sta bila poklicana v Berlin predsednik republike dr. Hacha in zunanji minister dr. Chvalkovski, ki sta dne 15. marca 1939. *zjutraj podpisala protokol o vključitvi Češke in Moravske k Nemčiji*. Madžarske čete so pa med tem vkorakale v Podkarpatsko Rusijo, ki je s tem prenehala obstojati kot samostojna država. Vendar pa se ta mala deželica ni vdala prostovoljno, marveč so madžarske čete zadele na junaški odpor, ki ga je vodil češki general Prhala.

Usoda Slovaške še ni odločena, kakor tudi še ni urejeno njeno razmerje do Nemčije. Vznemirjenje v slovaških krogih vzbuja zlasti pisanje madžarskih listov, iz katerega je razvideti, da se Madžari niso odrekli zahtevi po Slovaški in da bodo skušali v Berlinu doseči priključitev Slovaške Madžarski.

Ti dogodki so povzročili *silen odmev v zunanjem svetu*. 18. marca je imel predsednik angleške vlade Chamberlain govor, v katerem je izrazil svoje začudenje, da kot sopedpisnik monakovskega dogovora ni bil vabljen na razgovor, ki je v temelju izpremenil določbe, sprejete in podpisane na monakovskem sporazumu. V istem smislu je govoril pred angleškimi lordi zunanji minister lord Halifax.

Nedvomno se je z zavzetjem Češke prepad

med obema taboroma velesil silno poglobil. Tudi francoski ministrski predsednik ter zastopnik Združenih ameriških držav sta izrazila podobno kakor angleška državnik svoje ogorčenje zaradi zasedbe Češke. Proti temu koraku Nemčije so zaenkrat poslale velesile svoje protestne note ter sklicale konferenco, na kateri bodo zastopane Francija, Anglija, Amerika in Rusija. Zlasti pa se povsod pospešuje oboroževanje...

*

Zakaj je Nemčija podjarmila Češko? Italijanski list «Giornale d'Italia» pravi, da je z zasedbo Češke zadan težek udarec ofenzivnim načrtom demokracij. Skrajšana in poenostavljena je nemška meja; izločena je českoslovaška vojska, pridobljena vsa njena bojna oprema in končno še industrija. Nemčija je pridobila ves sistem škodovih tovarnen, ki zaposluje nad 25.000 delavcev. Ako pristojemo še zaloge češke državne banke, vidimo, da je s tem bojna moč Nemčije silno narasla ter je zopet v znatni premoči v primeru s svojimi nasprotnicami.

Nemška osvajanje se nadaljuje. 22. marca 1939. sta se Klajpeda in klajpedsko ozemlje, ki je doslej pripadalo Litvi, priključili Nemčiji. Nemčija je pridobila s to osvojitvijo 2416 kvadratnih kilometrov novega ozemlja in okoli 150.000 novih prebivalcev, med katerimi je skoraj 50.000 Litvancev. Litva je s tem izgubila edino uporabno pristanišče, ki je bilo z železnico zvezano z zaledjem, dobila bo pa po nemških obljubah v Klajpedi svobodno luko. V Klajpedo je že prišel vodja nemške policije Himmler z dolgo kolono policijskih avtomobilov. Število aretacij narašča.

Rusi v Srednji Aziji. V prvi polovici letošnjega marca so ruske čete zasedle Kitajski Turkestan, ozemlje, ki je dvakrat večje od današnje Nemčije. To pokrajino so si Rusi že davno prej osvojili gospodarsko, brž ko je stekla ob njenih mejah znana turkotsk-sibirska železnica.

Rumunija je dobila v Londonu zagotovilo, da ji bo nudena vsa pomoč v primeru, da bi bila napadena. Garancije za njeno nedotakljivost podpiše Velika Britanija.

Doma:

Iz naše notranje politike. V zvezi s proračunsko debato v narodni skupščini je

predsednik vlade g. Cvetković imel političen govor, v katerem se dotika več važnih vprašanj, zlasti glede rešitve hrvatskega problema, ki je za nas vse v tem trenutku najvažnejši. O rešitvi tega problema je ministrski predsednik mnenja: «Rešitev mora biti v vsakem primeru takšna, da dobijo Hrvati tako formalno kakor tudi dejansko ravnopravnost v mejah državne skupnosti, katere niso nikoli niti z enim političnim dejanjem odklonili... Kraljevska vlada smatra, da si preusmeritve naše notranje politike ne moremo zamisliti brez novih političnih zakonov, ki bi omogočili normaliziranje našega političnega življenja.» — V političnih krogih se smatra za pomembno tudi izjava dr. Mačka, ki pravi med drugim, da so Hrvati pripravljeni iskreno sprejeti skupne meje in srbsko dinastijo, zahtevajo pa v teh mejah in pod to dinastijo brezpogojno svojo svobodo.

Važna slovenska obletnica. Dne 18. marca 1414. je bil na Gosposvetskem polju zadnji krat slovesno ustoličen v slovenskem jeziku za koroškega vojvodo Nemec Ernest Železni. Od tega časa je minilo 525 let, z spomin na to dobo je pa ostal še knežji kamen v celovškem muzeju ter vojvodski prestol na Gosposvetskem polju.

Naši bratje in sestre za mejami. Predsednik Slovenske prosvetne zveze na Koroškem prof. dr. Tischler je prejšnji mesec prejel med dopoldanskim poukom telefonsko obvestilo, da mora takoj prenehati s poukom na zavodu v Beljaku. Nato je sledil odlok deželnega šolskega sveta, s katerim je imenovan na novo službeno mesto v področju Predarelske. — Oblasti so izdale načrt, po katerem bo s prihodnjim letom dobila vsaka ljudska šola svoj otroški vrtec za otroke od 4. leta naprej. Ta načrt zadeva samo ozemlje Spodnje Koroške. Na ženskem učiteljsku se vrši tečaj, ki vežba 40 novih voditeljic otroških vrtcev. Podobno uredbo vsebuje tudi novi šolski zakon za Italijo. Tako bodo otroci še bolj odtegnjeni vplivu svojih staršev in svojega materinega jezika. — Deželna vlada v Celovcu je prepovedala nadaljnje prirejanje gospodinjinskih tečajev za slovenska kmečka dekleta, ki jih je Slovenska prosvetna zveza na Koroškem tudi letos prijavila oblastem.

Nase žene pri delu

Samarijanstvo Rdečega križa in žene

Ko so se v mesecu septembru lanskega leta zgrinjali temni oblaki preko Evrope, je ljubljanski Rdeči križ pozval že stiriinajstič v času svojega lokalnega dela v Ljubljani mlade žene, da se udeležijo bolničarskega tečaja, ki bo obsegal poleg praktičnih vaj 65 ur teoretičnih predavanj in v katerega more biti sprejetih največ 50 slušalk, ki se bodo v tečaju izobrazile za bolničarke Rdečega križa. Že prve tri dni po razpisu se je vpisalo 176 žena.

Zanimiva družba so te mlade žene. Iz vseh vrst poklicev izhajajo iz vrst delavstva jih je skoraj največ, pa so med njimi učiteljice, akademsko izobražene žene, obrtnice, matrnice, nižje uslužbenke, dijakinja. Dolgečere so prebile pri učenju brez zamud in zostankov, hodile pridno k praktičnim vajam v bolnišnico in državni higienski zavod ter ob zaključku samozavestno pristopile k izpitu.

Brez upa na plačilo so polagale svečano zaobljubo, ter so vstopale kot nove bolničarke pod zastavo Rdečega križa. Kamor jih je privedla želja, da bi mogle izvežbane in pripravljene pomagati človeku ob vseh prilikah potrebe v miru in vojni, ter poželevalno sodelovati v prid podviga moči in zdravja naše domovine.

Tri brate imam, ki pojdejo na klic domovine, v huj, zarocenca imam, moža, sina... Tudi jaz hočem kot sestra Rdečega križa pripomoči k zmagi, z njimi pojdem kamorkoli, in vsem, ki bodo potrebovali izvežbane in neizne ženske roke, bom po svojih močeh pomagala, lajšati hočem bol in otrati solze trpljenja tudi vsem onim neznanim junakom, ki nimajo sestre, verne zarocenke. Ljubite žene in morda niti rodne matere več. Neodvoljljiva sila me je privedla v krog Rdečega križa, da se izobrazim in pripravim za veliko hodočnost, ki bo potrebovala pred vsem veliko ljubezni, nesebičnosti in požrtvařnosti. Velika želja, da nudim presek sile svoje ljubezni zotravanu, pomoči in vzpodbuje potrebnim, me je privedla v bolničarski tečaj iz snihoparnega okoliša službe in prasnih spisov. Preveč je v ženi ljubezni in altruizma, da bi mogla svoja

prekipevala čustva zavirati in zamoriti.

Tako so popisovale žene vseh poklicev in vseh starosti svojo vero v samarijanstvo Rdečega križa.

Rdeči križ jim je hvaležen v imenu mnogih svojih varovancev, ki iščejo zaslombe pri njem v miru, domovina jim je hvaležna za primer potrebe že naaprej.

V bolničarskem tečaju se uče žene osnovne pojme iz anatomije, fiziologije in biologije, dobro se nauče podajati prvo pomoč pone srečencem, nenadno obolenim, pridno se uče pravilne nege bolnika. Poglavja iz higijene so nadaljna tvarina tečaja, poglavje iz osebne in duševne higijene, higijene žene in matere, socialne higijene, nege dojenčka in malih otrok. Uče se dalje najvažnejše o nalezljivih in socialnih boleznih, o epidemiologiji, imuniteti, cepicijni, desinfekciji, pazorno spoznavajo metodo boja proti tuberkulozi, raku, alkoholizmu in spolnim boleznim. Teoretično in praktično se nauče reševanja pri zastrupljenju z groznimi stopenimi vojnimi plini. Solze upanja in spoznanja privabljajo mnogim poglavja o srečnem in zdravem družinskem življenju ter vzgoji za najsvetejši poklic žene, za materinstvo.

Ljubljanski pododbor Rdečega križa je priredil doslej že 14 samarijanskih, oziroma bolničarskih tečajev, a vsak dan se priglašajo žene in dekleta, ki se tudi hočejo izobraziti in pridružiti močni samarijanski četi, ki samo v Ljubljani presega 500 pripadnikov. Onim, ki doslej niso mogle biti sprejete, in novim delavoljnim nesebičnim ženam bo ugodeno. Takoj po Veliki noči bodo naši pridni zdravniki preyzeli naše breme novega bolničarskega tečaja.

Kader pozitivnovalnih sodelavk Rdečega križa postaja leto za letom večji. Čim več bomo imeli žena, ki bodo poznale sebe, svoje telo in dušo, se naučile pomagati človeku v telesni nadlogi ali v nesreči nesebično in pravilno, manj bo zlih posledic poškodb in bolezni, rešeno bo zdravje in življenje nešteti. Med sodelavkami Rdečega križa ne sme biti razlike stanov, vsaka se ocenjuje le po njenem značaju in plemenitosti. Bolničarke Rdečega križa morajo skrbeti za svoje telesno in duševno zdravje in biti svoji okolici svetel zgled zdravega in neomadeževanega

nega življenja. Dolžnost sodelavk Rdečega križa je tudi učiti druge in širiti zdravstveno propagando med narodom.

Dobri vzgledi so najjačja sila samarijanskega poslanstva, ki najvišje dvigajo ponosni prapor Rdečega križa.

Dr. Franta Mis

*

Zenska razstava na spomladanskem velesejmu v Ljubljani. Splošno žensko društvo in Zveza gospodinj priredita od 3.—13. junija na velesejmu v paviljonu K veliko razstavo pod naslovom *Pregled slovanskih narodnih ženskih izdelkov in noš*. Ž njo hočejo prirediteljice poudariti veliki pomen narodnega blaga za vsak posamezni slovanski narod; dati hočejo ročnemu delu naših prababic: vezeninam, čipkam in pa sploh vsem umetnoobrnim izdelkom, ki so v preteklosti krasili naše kmečke in mestne domove, a izginjajo bolj in bolj, tisto ugledno mesto, ki ga zaslužijo.

Prvi svetovni krojaški ateljeji v Parizu, Londonu in Ameriki znajo krasno in učinkovito uporabiti jugoslovanske, bolgarske, češke in slovaške narodne motive in čipke za sestavljanje novih, občudovanje vzbujajočih dnevnih in večernih oblek. Da so to bogastvo in čudovito harmonijo barv, oblik in raznih tehnik ustvarile roke priproste slovanske kmečke žene, to navadno zamolče.

Splošno žensko društvo in Zveza gospodinj sta si nadeli sedaj nalogo, da poživita razumevanje in smisel za prekrasno slovensko in slovansko žensko narodno umetno obrt, ki naj ne služi le kot paša očem, marveč naj narodni izdelki sestavljajo za tujce tudi dobrodošel prodajni predmet. Opozarjamo že sedaj na to zanimivo razstavo.

Zveza gospodinj v Ljubljani je podala na občem zboru 23. marca t.l. letni obračun svojega plodonosnega delovanja. Poleg izobraževalnega dela, ki ga Zveza vrši z raznimi tečaji, predavanji in ekskurzijami, ter tradicionalnih razstav na velesejmu, je priredila v prejšnjem poslovnem letu dobro uspelo grozdno akcijo, s katero je žela priznanje oblastev, kupcev in kmetov. Grozdna akcija bo gotovo ostala na programu «Zveze gospodinj» in se še vsestransko izpopolnila. Na pobudo predsednice gospe Vike Kraigherjeve se bo Zveza z novo vneto oprijela dela za ustanovitev doma gospodinj,

ki naj bi ne služil le v društvene namene, marveč naj bi po možnosti tudi nudil zavetja onemoglim in zapuščenim gospodinjam.

V naši državi manjka še najmanj 2000 izučenihih babic. Tako je ugotovil zagrebski zdravnik dr. Zanela, ki poučuje na babiški šoli. Po njegovih podatkih sta Jugoslavija in Rumunska glede porodov na prvem mestu v Evropi. Toda poleg visokega števila rojstev izkazuje obe državi tudi visoko število v umrljivosti dojenčkov. Največ porodov je pri nas v vrbaski banovini, potem prideta varbarska in drinska, torej pokrajine s pravoslavnim in mohamedanskim prebivalstvom; tudi Hrvatska in Slovenija izkazuje precej porodov, saj jih imata dvakrat toliko kakor dunajska banovina, kjer se rodi najmanj otrok v državi. Dr. Zanela je dokazal, da je najmanj babic prav v onih pokrajinah, kjer so porodi najštevilnejši. Jugoslavija ima 80 mest, tu živi petina vsega prebivalstva, vse drugo odpade na kmete. Četrtnina vseh babic deluje po mestih, kjer so na razpolago tudi zdravniki, bolnišnice, zaščitne sestre — na kmetih je vse te pomoči manj. Izkušene žene, ki kot neizšolane babice pomagajo porodicam po vaseh, so često poleg vse srčne dobrote krive tudi mnogih smrtnih primerov. Zato je nujno potrebna ustanovitev novih babiških šol, oziroma razširitev že obstoječih. Najstarejšo šolo za babice imamo v Ljubljani, od leta 1857., v Zagrebu od leta 1877., v Beogradu od leta 1899., v Skoplju pa od leta 1931. Vse te šole pa izuče vsako leto le okoli 75 babic, kar je spričo velikih rojstev nezadostno.

Na občem zboru Unije za zaščito dece je Društvo dipl. babic predlagalo, naj se Unija zavzame za doječe matere in preskrbo dojenčkov, ki jih matere ne morejo dojiti. Jugosl. ženska zveza pa je predlagala ustanovitev posvetovalnice in doma za noseče, preskrbo sredstev za potujočo razstavo o higieni dojenčkov na naši severni meji in počitniške tečaje za učiteljice-svetovalke, ki bi pomagale zdravnikom in zaščitnim sestram pri higijenskem pouku na deželi.

Slovenska sekcija Jugoslovanske ženske zveze je priredila v soboto, 11. marca t.l. v dvorani Delavske zbornice v Ljubljani javno zborovanje «za našo družino», ki ga je vodila in zaključila ga. Minka Govekarjeva

kot podpredsednica glavne uprave Jugoslovanske ženske zveze, poročala pa predsednica slovenske sekcije JŽZ ga. Mira Engelmana. V svojem poročilu je ga. Engelmana poudarila zlasti veliko važnost zdrave družine za zdravje mladega rodu, omenila strahotno umrljivost naših otrok, ki ji je glavni, posredni ali neposredni vzrok beda, v kateri živi velika večina slovenskih družin. Država bi morala z dobrim zgledom prednjačiti vsem zasebnim delodajalcem in zagotoviti vsem svojim uslužbencem dohodke, primerne današnjim cenam življenjskih potrebščin, ne pa, da se prav med njenimi nižjimi uslužbenci pojavljajo strahotni primeri bede in izčrpanosti zaradi službene

preobremenitve. Zahtevam, ki so izšle iz poročila, se je poleg 20, v JŽZ včlanjenih ženskih društev, pridružilo še 23 društev raznih državnih in javnih nameščencev, ki so se vsa v senatu, narodni skupščini, kr. namestništvu in ministrom poslanih brzojavkah izrekli za to, da se prejemki državnim in javnim nameščencem ter upokojemcem zvišajo za toliko, da bodo dosegli dostojen življenjski minimum in da si bodo mogli mladi nameščenci ustanavljati družine; da se vrnejo rodbinske doklade za ženo in povišajo doklade za otroke; da se vrnejo draginjske doklade vsem javnim nameščencem, tudi poročenim ženam, po načelu: za enako delo enako plačilo.

Po ženskem svetu

Kje je torej ženino mesto: ali v družini ali v tovarni?

Iz nemških listov izvemo, da je ministrstvo za gospodarstvo v Nemčiji uvedlo obvezno delovno službo za vse delovne moči, torej tudi za ženske. Po tej uredbi bodo morale vse neporočene ženske pod 25 let stare opravljati enoletno obvezno službo v gospodarsvū ali poljedelstvu, če bodo hotele dobiti plačano zaposlitev v državni ali zasebni službi. Že do sedaj se je ta enoletna neplačana delovna služba kot predpisana enoletna praksa zahtevala samo za dekleta, ki so bila zaposlena v oblačilni, tekstilni in tobačni industriji, sedaj pa je razširjena na vse ženske delovne moči kot pogoj, če hočejo dobiti pozneje plačano delovno mesto. To je za mnoga zaslužka potrebna dekleta najboljša vaba — čeprav so bili v novi Nemčiji vedno proti ženskemu delu zunaj doma. Po tej uredbi bo stopilo v obvezno in neplačano službo vsako leto okrog 300 do 400 tisoč žensk, sposobnih za delo. Na ta način je mogoče, da izginja v Nemčiji brezposelnost, da dobē bogati veleposestniki in tovarnariji brezplačne delovne moči.

Te vesti o obveznem ženskem delu zlasti po tovarnah, posebno pa še v *vojni industriji*, kjer je za zaposlenih po poročilih iz Nemčije zelo veliko žensk, morajo presenetiti vsakogar, kdor je zasledoval mnenje predstavnikov narodno-socialistične miselnosti (nemškega fašizma) po kateri naj se ženske

vrnejo družini ter naj se zlasti izločijo iz vseh onih delovnih panog, ki kakor koli neugodno vplivajo na ustroj ženskega telesa in na prirodne naloge žene. To je nedvomno delo v industriji, kjer je pa tudi v Nemčiji zaposlenih največ žensk — in to še brezplačno. Če je ženino edino mesto v družini, menda vendar ne mislijo, da se v enoletni obvezni službi, na primer v tovarni za orožje, pripravi na svoje roditeljske naloge?

Pearl Buck o Kitajski. Navada je, da inajo Nobelovi nagrajenci ob priliki prejema nagrade govor. Letošnja nagrajenka za literaturo, Pearl Buck, je v svojem govoru omenila seveda tudi Kitajsko: «Nikoli še nisem Kitajske tako občudovala kakor sedaj, ko vidim, da se je dežela v doslej neznani meri združila proti sovražniku, ki ograža njeno svobodo. Zanikala bi samo sebe, ako bi ne govorila o Kitajski, ki je moja druga domovina. Duša moje lastne dežele (Amerike) in Kitajske sta si v marsičem podobni, posebno v ljubezni do domovine. To velja danes bolj kot kdaj — danes, ko je ves obstoj Kitajske odvisen od največjega boja — boja za svobodo.»

Prva žena predsednica londonskega občinskega sveta je socialistka, specialistka za vzgojna vprašanja, Mrs. E. M. Lowe, ki jo 21. decembra imenovala Labour party za prihodnje leto — jubilejno leto londonskega občinskega sveta. Ga. Lowe je že od 1922. leta članica občinskega sveta.

Odlikovanje znanstvenice. Dr. phil. Florence Barbara Seibert, profesorica biokemije na Henry Phippsovem zavodu na pensilvanskem vseučilišču v Zedinjenih državah, je prejela Trudeauovo kolajno za kemijsko raziskovanje molekulov, ki izhajajo iz klic

tuberkuloze. — To odlikovanje smatrajo v Ameriki za posebno dragoceno.

Zene v občinskem odboru. V Indoneziji, enem izmed pacifiških otokov, je bila izvoljena v občinski odbor tudi ena žena. In pri nas?

Nove knjige

Milica Kostić Selen: Sama pod suncem.

V sodebni jugoslovanski ženski liriki zavzemajo srbske pesnice nedvomno prvo mesto ne samo po številu zbirk temveč tudi po neporečni višini umetniškega ustvarjanja. Danica Marković, Jela Spiridonović-Savić, Desanka Maksimović, Milica Kostić Selen so pesnice »po božji volji«. Dasi zajema vsaka iz svojega posebnega vrelca, iz čisto svojevrstnega doživljanja ljubezni, socialnosti, mistike, narave, duhovnosti, diha iz njihovih lirskih zbirk nekaj skupnega: težnja, da prepoje in nadvladajo svoja čustva z močjo duha. Zato nima lirika teh širih umetniških skupnega z osladno, subjektivno sentimentalnostjo povprečnih ženskih pesmi. Pristna osebna doživljanja so samo vzmet, ki vzbuja druge; v visjo visino in globljo globino segajoče občutke, misli in spoznanja.

Zadnja pesniški zbirki Milice Kostić-Selenove »Sama pod suncem« je napisala globoko zafat uvod filozofka dr. Ksenija Atanasijević. S prodornim pogledom esteta in psihologa analizira notranjo, zgrajenost pesnice in ugotavlja značilne sestavine njenih pesmi: globoka prvinska vernost, upornost Bogu kot ravnodušnemu gledalcu človeškega trpljenja, socialna zavest, ljubezen, odnos do otroka, občutje materinstva. »Njene pesmi«, pravi, »bodo gotovo doprinesle k spoznavanju, da je zemeljsko trpljenje — radi ljubezni, radi metafizičnega in etičnega zla ali radi brezizselnosti društvenega reda — ključ za doseglo rešitve dušam, ki so jo zmožne sprejeti.«

Miren in zvočen pesniški jezik, priprosti slog, učinkovite poetične primerjave in prisrčne folkloristične prispevke dajejo pesnim pečat prave umetniške tvorbe. Čitatelju pa užitek visoke lepote, velike duhovne vrednote in življenjske modrosti. Saj se čita tajo nekatere izpovedi pesnice kakor modri aforizmi!

Ko može ljubav da spase
kada se sa ljudim venčala,
zar mogu ljubav da zgrase
i da je vrate u obale
kada se na krst osudila
i sama sebe proklela. (*Varijacija*)

Prijatelju, ako ti se neko osmehne svetleč
ski mirno
znaj da on je za sobom spalio sve mostove. (*Mir*)

— sitoga opravdava slepilo
što bratske jade ne vidi.
Bog milosno deli utehu,
ali niko ne deli hlebove.

(*Gledanje na ljudi*)

Paula Hočevar

»Zaščita otrok in mladine« je štirinajstodnevnik, ki je začel izhajati — kakor smo že zadnjice na kratko omenile — kot glasilo dravske sekcije »Jugoslovanske Unije za zaščito dece«. Drugi zvezek prinaša že prav zanimive strokovnjske sestavke s področja materinske in mladinske zaštite. Kdor prečita samo ta zvezek, dobi že precej pregleda o tem, kaj bi bilo treba storiti, da bi se preprečila velika umrljivost naših mater in otrok in katere ustanove so se pri nas že bavile ali imajo še v programu skrb za otroke in mladino. Zanimiva in svarilna so poročila, vprašanja in odgovori, ki se nanasajo na dejanski položaj in praktično pomoč zanemarjenemu otroku. Iz tega glasila bomo spoznavali, v kakšnem položaju živijo naši otroci v tem ali onem kraju, kaj ta ali tam za otroka delajo, kakšnega pomena je stanje mladega naraščaja za vsa naša narodno stvar itd. — Zato ga priporočamo vsem, ki se bavijo s praktičnim mladinskim skrbstvom ali s teoretičnim proučevanjem tega vprašanja, končno tudi vsakemu, ki ima smisel in morda tudi sredstva za to veljavno socialno panogo.

Jož, kako neprijeten duh ima to perilo! V njem je še vonj po slabem milu. Imajte vendar usmiljenje s svojim dragocnim perilom in perite ga z vedno jednako dobrim terpeninovim milom Zlatorog, ki odpravi s svojo belo gosto peno vsako umazanijo. Z njim oprano perilo je belo kot sneg, mehko-voljno in prijetno duhteče.

TERPENTINOVO MILO
Zlatorog

Sveže najfinejše
norveško

ribje olje

iz lekarne

dr. G. PICCOLIJA V LJUBLJANI

se priporoča bledim
in slabotnim osebam

Oddajajo se zdravila na recepte za
vse bolniške blagajne

Sanoped

je prava dobrotà za človeštvo
Sleherni potrebuje Sanoped!
V vsak čevlji brezpogojno Sanoped!

Sanoped

kosmetično sredstvo in prašek za čevlje!
Zahtevajte v vseh specialnih trgovinah!

Drogerija

MIRKO JANČIGAJ
Ljubljana

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA V LJUBLJANI

Podružnice:

Beograd, Celje, Kranj, Maribor, Ptuj,
Rakek, Slovenjgradec, Split, Šibenik,
Zagreb

se Vam priporoča za izvrševanje vseh bančnih poslov

Sprejema vloge na knjižice in tekoče račune
proti najugodnejšem obrestovanju, finansira in-
dustrijo in trgovino, izvršuje nakazila v tu-
inozemstvu, kupuje in prodaja valute, devize,
vrednostne papirje itd.

Velikonočno veselje

12

45301-2504

Za lepo danes najcenejši in najprimernejši otroški čevlji iz platna z gumastimi podplati.

25

44282-3457

Novo za otroke!

Pomladni otroški čevljički, izdelani iz diftina. Lahki in udobni za izprehode.

39

5581-68805

Otroški čevlji iz laka, za spomladanske dneve. Okusni in praktični.

49

5892-64853

Vaš otrok se bo razveselil teh finih čevljev iz laka, ki imajo zelo lep okrasček iz nubuka.

25

25425-8405

Udobni čevlji iz močnega angleškega platna, z gumijastim podplatom in gumijasto peto.

59

4644-44603

Elegantni čevlji za deklice iz boksa sa zaponko, z usnjenim podplatom in nizko peto.

59

34295-9178

Okusni ženski čevlji za spomlad, kombinirani iz modrega in belega diftina, z nizko peto.

79

4624-44658

Sportni čevlji za deklice iz lahkega rjavega boksa, okrašeni z luknjicami. Za pomladne izprehode.

99

2605-46657

Nov pomladni model, izdelan iz finnega rjavega boksa, z semiš korabnacijo. Trpežen in pripraven za pomladanske izprehode.

39

38397-6691

Lahki polčevlji iz gume, odporni proti vodi in blatu. Čistijo se s mokro krpo. Nadomestujejo popolnoma usnjene čevlje.

99

5927-44683

Elegantni moški čevlji za pomlad! Iz sivca ali drap semša ali iz kože. Okrašeni z luknjicami, z usnjenim podplatom.

129

5639-44974

Moški lahki polčevlji, šivani na okvir, izdelani iz finega usnja, z preluknjanim okrasom in usnjenim podplatom.

149

8639-44748

Udobni in trpežni čevlji iz najboljšega telečjega boksa, izdelani po angleškem modelu.

Slota